

تبیین صحنه‌های عملیات در جنگ‌های گذشته

هادی مراد پیری^۱

تاریخ دریافت مقاله: ۸۸/۱۰/۲۰

تاریخ تأیید مقاله: ۸۸/۱۱/۲۹

صفحات مقاله: ۱۱۱-۱۶۲

چکیده

انتخاب صحنه‌های عملیات در تمام جنگ‌ها، یکی از مباحث بسیار مهم و اساسی برای همه فرماندهان و اعضای ستاد آنها در سطوح مختلف به ویژه سطح میانی جنگ می‌باشد. موقعی می‌توان از انتخاب صحنه‌های مطمئن شد که با استفاده از شاخص‌ها و عوامل مؤثر و دقیق آنها را انتخاب کرد و این مستلزم آن است که عوامل یاد شده به درستی شناسایی و مورد بررسی قرار گیرند. جنگ عراق و ایران نیز از این امر مستثنی نبوده و هر یک از طرفین برای اجرای عملیات آفندی و پدافندی خود صحنه‌های عملیاتی خشکی (جنوب غرب، غرب و شمال غرب) و دریایی (شمال خلیج فارس) را متناسب با شرایط و توانمندی‌های نظامی، سیاسی، اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی، جغرافیای نظامی و همچنین با استفاده از شاخص مشخص کردند. هدف این تحقیق، مطالعه صحنه‌های عملیات در طول جنگ‌های گذشته به خصوص هشت سال دفاع مقدس بوده است. برای این منظور محقق صحنه‌های عملیات در جنگ‌های گذشته، را شناسایی و تدوین، سپس برای غنا بخشیدن و تکمیل اطلاعات خود با استفاده از روش کتابخانه‌ای، اسناد، مدارک و مصاحبه، اطلاعات لازم را گردآوری کرده است. نوع تحقیق کاربردی، توسعه‌ای و روش تحقیق تاریخی و توصیفی است. روش تحقیق یاد شده با روش هدفمند انجام گرفته است. نتایج تحقیق نشانگر این است که در جنگ‌های گذشته انتخاب صحنه‌های عملیات از یک عرض و عمق مشخصی تبعیت ننموده بلکه متناسب با شرایط و وضعیت‌های انتخاب‌ها صورت گرفته است.

۱ - استادیار دانشگاه جامع امام حسین (ع).

واژگان کلیدی

صحنه، صحنه‌ی عملیات، جنگ، جنگ‌های گذشته

مقدمه

فرماندهان صحنه‌های عملیات که وظیفه کنترل عملیاتی نیروهای زمینی، دریایی و هوایی را در حوزه‌ی اختیارات خود بر عهده دارند، معمولاً به دلایل عملیاتی، لجستیکی و اجرایی، مسئولیت و اختیار بخش‌هایی از مناطق مسئولیت خود را به رده‌های عمده‌ی تحت امر (مناطق مسئولیت تاکتیکی [منطقه رزم]) خود تفویض می‌نمایند. فرماندهان صحنه و دیگر فرماندهان برای تسهیل آزادی عمل در نواحی مورد نظر، تضمین پوشش کافی برای اهداف و تجهیزات هدف‌گیری و در عین حال پرهیز از دوباره‌کاری‌های ناخواسته، پیش‌گیری از هرج و مرج و کاهش تلفات خودی، حدود مناطق مسئولیت خود را تعیین می‌کنند.

مناطق یا حوزه مسئولیت رده‌های تاکتیکی و عملیاتی از چندین جنبه مهم با تقسیمات جهانی و منطقه‌ای تفاوت دارد در این سطح، حساسیت‌های بین‌المللی به طور بالقوه رو به کاهش است اما رقابت‌های بین نیرویی همچنان به قوت خود باقی است، حوزه‌های منافع و نفوذ موجب محو شدن خطوط مرزی می‌شود، و مناطق مسئولیت تاکتیکی در جریان عملیات مختلف غالباً دستخوش تغییر و تحول می‌شوند. منطقه مسئولیتی که یک فرمانده صحنه‌ی عملیات با هر حجم و اندازه‌ای که قادر به دفاع از آن است باید به طور عمده از وضعیت جوی، عوارض طبیعی، پوشش گیاهی، معابر و راههای وصولی و نفوذی و غیره تشکیل شده باشد و هر چند این عوامل باعث محدودیت در دید و تیر، اختفاء و پوشش و دسترسی به گذرگاه‌ها توسط دشمن باشد از اهمیت بالاتری برخوردار خواهد بود و نیروهای پدافند یا آفند کننده با استفاده از عوارض فوق بهتر می‌توانند از منطقه مسئولیت خود استفاده نمایند. از طرف دیگر، توان غلبه بر شرایط نامساعد جغرافیایی و بهره‌گیری از فرصت‌ها نیز به نوبه خود بستگی به استفاده از فن‌آوری‌های موجود دارد. در روزگاری که سربازان دوشادوش همدیگر صف کشیدند و تنها سلاحشان تفنگ سرپر و توپ‌های ابتدایی بود و فریاد کشیدن، علامت

دادن با دست و پرچم، ارسال پیک، شیپور زدن و پرتاب فشفسه و منور از بهترین شیوه‌های کنترل محسوب می‌شد، خطوط حد و مناطق مسئولیت صحنه‌ها بسیار محدود و کم عرض بود اما امروز، به یمن وجود سیستم‌های تسلیحاتی مدرن، سیستم ارتباط الکترونیکی، حسگرهای پیشرفته و دیگر ابداعات و اختراعات، نیروها توان پراکندگی بیشتری پیدا کرده‌اند. با این حال، عرض و عمق صحنه‌های عملیات بسیار وسیعتر شده است. از همه مهم‌تر ترکیب عوامل سیاسی، اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی، نظامی و جغرافیای نظامی با یکدیگر باعث توسعه صحنه‌های عملیات گردیده است. (علمایی، ۱۳۸۲، ص ۱۰۶)، لذا ما در این مقاله با توجه به شرایط و وضعیت‌های مختلف به دنبال تبیین صحنه‌های عملیاتی در جنگ‌های گذشته می‌باشیم.

بیان مسأله

یکی از مهمترین مسائل و چالش‌های جنگ برای فرماندهان نظامی انتخاب صحنه عملیات بر مبنای عوامل مؤثر و مرتبط می‌باشد، زیرا انتخاب درست صحنه می‌تواند توفیقات نظامی را فراهم نموده یا در صورت خطا، شکستی غیرقابل جبران را بر واحدهای نظامی تحمیل نماید. انتخاب صحنه عملیات یک فرآیند پیچیده و ناشی از فرآیند سخت‌افزاری و نرم‌افزاری و مبتنی بر مجموعه‌ای متعدد و متنوع از عوامل مؤثر مانند: جغرافیا، قومیت، تهدیدها و غیره می‌باشد؛ اگرچه مجموعه عوامل یاد شده در عموم کشورها از معیارها و مؤلفه‌های عمومی پیروی می‌نمایند. اما به طور طبیعی شرایط خاص عملیاتی در هر کشوری نیز تغییر می‌کند. جمهوری اسلامی ایران به دلیل موقعیت خاص جغرافیایی خود و قابلیت‌های منحصر به فرد و همچنین آسیب‌پذیری‌های مختص به خود، در انتخاب صحنه عملیات نیازمند تبیین شاخص‌ها و عوامل بومی شده می‌باشد و با بررسی و تجربه هشت سال دفاع مقدس می‌توان الگوهای تجربه شده در دفاع مقدس را شناسایی و عوامل مذکور در انتخاب صحنه عملیات را از این طریق تبیین نمود و در گام بعدی آن دسته از این عوامل را که در انتخاب صحنه عملیات در جنگ‌های آینده تأثیرگذارند، تدوین کرد.

این تحقیق برآن است که با بهره‌گیری از منابع علمی مرتبط و مستندات تاریخی و همچنین استفاده از دیدگاه‌های نخبگان و خبرگان نظامی و به ویژه فرماندهان ارشد هشت سال

دفاع مقدس به تبیین عوامل مؤثر در انتخاب صحنه عملیات جمهوری اسلامی ایران در طول هشت سال دفاع مقدس پرداخته و کاربرد آنها را در جنگ آینده مشخص نماید.

ادبیات و مبانی نظری تحقیق

مبانی صحنه‌ی عملیات

تعیین منطقه مسئولیت برای یگان‌های عملیاتی در سطوح مختلف علاوه بر شرایط جغرافیایی، تابعه عوامل دیگری مانند ظرفیت‌های نظامی، سیاسی، اقتصادی، توان نیروی تهدید کننده و توان رزم موجود در هر منطقه می‌باشد. به همین دلیل فرماندهان و مسئولان در زمان جنگ علاوه بر سطح‌بندی جنگ (راهبردی، عملیاتی و تاکتیکی) مناطق مختلفی را به عنوان صحنه انتخاب می‌کنند.

الف) مفهوم صحنه

صحنه، منطقه جغرافیایی مشخصی است که می‌تواند مربوط به داخل یا خارج از یک کشور یا ترکیبی از چند کشور باشد که تحت فرماندهی یک فرمانده عالی منطقه‌ای قرار دارد. (امیر بیگی، ۱۳۷۲، ص ۳۲) صحنه یا حوزه مسئولیت براساس طرح فرماندهی عالی و به لحاظ شرایط راهبردی، میزان همکاری نظامی مورد نیاز ملی و بین‌المللی یا میزان منابع نظامی اختصاص یافته در صحنه، مورد بررسی قرار می‌گیرد. این چشم‌اندازها چگونگی اجرای عملیات در هر صحنه‌ای را به وسیله نیروی مشترک یا یگان، تحت تأثیر قرار می‌دهند. (۷۴-۱۹۹۵-۷-۱۰۰-FM)

ب) انواع صحنه از دیدگاه غرب

هر صحنه‌ای با توجه به شرایط تهدید، محیط جغرافیایی، توانمندی‌های خودی به صحنه‌های کوچکتر و مختلف تقسیم می‌شود استراتژیست‌های نظامی آمریکا با توجه به ویژگیهای مهم راهبردی و جغرافیایی غالباً آنها را این گونه گروه بندی می‌کنند:

(۱) صحنه‌های قاره‌ای (خشکی و هوایی)

صحنه‌ای است که برای کنترل زمین، فضا و هوایی که برای حفظ و کنترل یک یا چند کشور به وجود می‌آید و این صحنه‌ها مربوط به کشورهایی می‌باشد که از نظر قدرت رزمی در سطح بالایی قرار دارند و حوزه نفوذ آنها در سطح محیط بین‌المللی می‌باشد از دیدگاه آمریکا می‌توان صحنه‌های قاره‌ای را به فرماندهی اروپا، فرماندهی مرکزی و فرماندهی جنوب تقسیم کرد. صحنه‌های قاره‌ای ممکن است به لحاظ هدف و گستره متفاوت باشد، بنابراین ممکن است از مقابله یا براندازی، هرج و مرج و شورش در داخل یک کشور گرفته تا عملیات و نبردهای اصلی برای نابودی زمینی دشمن باشد. (همان، ۷۴)

(۲) صحنه‌های دریایی

یکی دیگر از انواع صحنه‌ها، صحنه‌های دریایی می‌باشد، این گونه صحنه‌ها هم برای دفاع از خط مقدم کشور آمریکا و هم برای دسترسی راهبردی به منابع مورد نیاز، دوستان و هم پیمانان و دشمنان بالقوه ایجاد می‌شوند. صحنه‌های دریایی از دیدگاه آمریکا شامل فرماندهی آتلانتیک و فرماندهی پاسفیک می‌باشد. در صحنه دریایی ممکن است یک یا چند نوع عملیات به شرح زیر انجام گیرد:

- اجرای عملیات‌های دریایی برای اشغال یا دسترسی به مناطق دریایی
- اجرای عملیات‌های مشترک برای کنترل مناطق مهم زمینی
- انجام عملیات‌های محدود با اهداف محدود مانند؛ حفظ صلح یا کمک به کشور دوست

(۳) صحنه‌های ساحلی

صحنه‌های ساحلی مستلزم ترکیب و هماهنگی بین نیروهای زمینی، هوایی و دریایی می‌باشد که با طرح‌ریزی و اجرای عملیات مشترک دریایی و زمینی می‌توان قدرت رزمی خوبی را ارائه نمود. این صحنه‌ها بیشتر در خطوط ساحلی، جزایر و شبه جزیره‌ها کاربرد دارد. (همان، ۷۵)

ج) مفهوم صحنه‌ی جنگ و صحنه‌ی عملیات

فرماندهان عالی در زمان جنگ، راهبرد عملیاتی نبرد را طوری سازمان می‌دهند که بتوانند متناسب با شرایط تهدید توانمندی‌های خودی و شرایط محیط منطقه نبرد، روابط و وحدت فرماندهی را ممکن سازند. هر صحنه‌ای می‌تواند شامل یک یا چند صحنه‌ی عملیاتی را در بر گیرد که متناسب با عرض و عمق منطقه واگذاری و شرایط جغرافیایی صحنه تقسیم می‌شود. که به ترتیب هر یک از صحنه‌ها توضیح داده می‌شود.

(۱) صحنه‌ی جنگ^۱

آن قسمت از خشکی، دریا، هوا و فضا است که درگیر عملیات جنگی بوده یا در آینده خواهد بود. صحنه‌ی جنگ حد مشخص و معینی نداشته و با توجه به پیشرفت تکنولوژی و توسعه جنگ افزارها ممکن است تمام یا قسمتی از کره زمین را در برگیرد. (گروه، مؤلفین، ۱۳۷۳: ۱۷۴)

صحنه‌ی جنگ منطقه‌ای هوایی، زمینی، دریایی و فضایی است که به طور مستقیم با عملیات جنگی مرتبط بوده یا خواهد بود. عملیات صحنه‌ی جنگ معمولاً یگانه، مشترک یا چند ملیتی است. صحنه‌ی جنگ باید به لحاظ عملیاتی خود کفا و دارای پایگاه پشتیبانی دائمی برای پشتیبانی عملیات در عمق می‌باشد.

صحنه‌ی جنگ باید تنها آن قسمت از مناطق یا کشورهای را که با جنگ مرتبط اند را در بر گیرد و در حالی که یک قسمت از صحنه در شرایط جنگی قرار دارد، ممکن است بقیه کشورهای که در صحنه‌ی جنگ هستند در وضعیت جنگی نباشند. (علمایی، ۱۳۸۲: ۷۸)

صحنه‌ی جنگ یک کشور می‌تواند از محیط جغرافیایی آن بزرگتر باشد و از مرزهای آن فراتر رفته و در سایر نقاط جهان توسعه یابد. کشوری مانند آمریکا می‌تواند در هر جای جهان

1 - Theater of War

مانند خاورمیانه، جنوب شرق آسیا، اروپا و... صحنه‌های جنگ خود را انتخاب نماید. یا مثلاً جمهوری اسلامی ایران در قبال تهدید آمریکا و اسرائیل می‌تواند کل فضای کشور، منطقه - خلیج فارس، دریای عمان و دریای خزر و غرب آسیا (لبنان) را به عنوان صحنه‌ی جنگ خود تعریف نماید.

صحنه‌ی جنگ اساساً در سطح راهبردی طرح‌ریزی می‌شود و نحوه به کارگیری مجموعه امکانات کشور و سازمان دهی کلان نیروهای مسلح را برای دستیابی به اهداف عالی جنگ مشخص می‌نماید. (سلامی، ۱۳۸۵، ۵۷)، در صحنه‌ی جنگ اهداف و خط مشی‌های امنیت ملی تعیین می‌شود.

مهمترین فعالیت‌هایی که در صحنه‌ی جنگ انجام می‌گیرد عبارتند از:

- تعیین اهداف نظامی در سطح ملی
- مشخص کردن محدوده صحنه یا صحنه‌های عملیات اعم از داخل یا خارج از کشور
- نحوه تبدیل اهداف سیاسی به اهداف نظامی
- تعیین نقش و مأموریت عمده نیروهای مسلح در زمان جنگ
- اجرای عملیات روانی که با هدف ایجاد اتحاد و هماهنگی و همکاری بین نیروهای خودی و همراه سازی مردم و ایجاد شکاف در صفوف نیروهای دشمن و در نهایت برهم زدن ائتلاف آنها؛ (همان، ۳۴)
- استفاده از متحدین و امکاناتی که قدرت مکمل در نیروی کلان خودی به وجود می‌آورد.

(۲) صحنه‌ی عملیات^۱

(الف) تعاریف صحنه‌ی عملیات

- صحنه‌ی عملیات، سرزمینی مشخص و تعیین شده‌ای شامل (هوا، دریا و زمین) که

1 - Theater of Operation

- زیر مجموعه صحنه‌ی جنگ محسوب می‌شود و در آن، نیروهای مسلح دیا چند بازیگر ملی، فروملی یا فرا ملی با یکدیگر به مقابله می‌پردازند. (Allan - 2006 - 4)
- صحنه‌ی عملیات آن قسمت از صحنه‌ی جنگ است که برای انجام عملیات نظامی مورد نیاز است و دارای حدود مشخص و معین می‌باشد. صحنه‌ی عملیات طوری سازمان داده می‌شود که جوابگوی احتیاجات یگان‌های رزمی به کار برده شده در ناحیه رزم باشد. (محرابی، ۱۳۸۴، ۳۶)
 - صحنه‌ی عملیات به مناطق اصلی تحرک نیروهای رزمی، (آفند، پدافند) در مجموعه یک صحنه‌ی جنگ اطلاق می‌شود. (نظامی، ۱۳۸۷/۱۰/۱۷، مصاحبه)
 - در فرهنگ لغت وزارت دفاع آمریکا، صحنه‌ی عملیاتی اینگونه تعریف شده است. یک منطقه عملیاتی که به وسیله سر فرماندهی جغرافیایی به منظور اجرا یا پشتیبانی عملیات نظامی مشخص می‌شود را صحنه‌ی عملیاتی می‌گویند. در یک صحنه‌ی جنگ، صحنه‌های عملیاتی چند گانه که معمولاً از نظر جغرافیایی مجزا و متصل با مأموریت‌های مختلف خواهد بود و از طرفی صحنه‌ی عملیات دارای خطوط حد مشخص است که امکان اجرای عملیات در عمق و در زمان طولانی را فراهم می‌نماید. (www.dtic.Mil) در صورتی که فرماندهی عالی مشخص نماید که برای جنگیدن باید صحنه‌ی عملیات را به مناطق کوچکتر تقسیم نمود، می‌توان برای مقابله با هر نوع تهدید صحنه‌های عملیاتی جزء را ایجاد نمود، لذا در یک جنگ کلاسیک فرمانده صحنه‌ی عملیات باید تضمین نماید که این گونه تقسیم بندی‌ها تداخل از اصل وحدت فرماندهی نمی‌باشد.
 - صحنه‌ی عملیات به آن بخش از مناطق جنگی اطلاق می‌شود که برای اجرای هر نوع عملیات نظامی برای دوره‌های طولانی مدت مورد نیاز است. فرمانده صحنه‌ی عملیاتی دارای مسئولیت‌های مشابه سر فرماندهی است اما حوزه عمل آنها متفاوت است. (سلامی، ۱۳۸۵، ۳۵)

(ب) عمده‌ترین اقدام‌های اساسی فرماندهان در صحنه‌ی عملیات عبارتند از:

مرحله‌بندی عملیات، تعیین زمان عملیات، انتخاب انواع یگانهای مانوری (پیاده، زرهی، مکانیزه و...) و پشتیبانی رزمی و خدمات رزمی، تعیین نوع عمل (آفند، پدافند و...)، تعیین اهداف عملیاتی، شیوه استفاده از منابع و امکانات نظامی متناسب با محدودیتها و مقدمات، ایجاد خطوط مواصلاتی برای پشتیبانی از نواحی

رزم در واقع صحنه‌ی عملیاتی حلقه واسط بین کاربرد یگانهای رزمی در ناحیه رزم و تأمین اهداف راهبردی را در صحنه‌ی جنگ به وجود می‌آورد. (نوذری، ۱۳۸۴، ۳۵)

لازم به توضیح است که صحنه‌ی عملیات با سطح عملیات متفاوت است. صحنه‌ی عملیات به جغرافیای منطقه مربوط می‌شود اما سطح عملیاتی، یعنی آن فضایی از جنگ که اقدام‌های عملیاتی در آن صورت می‌گیرد. سطح عملیات، سطح واسطی است که هدف‌های راهبردی نظامی را به اهداف و اقدام‌های تاکتیکی تبدیل می‌کند. این سطح، منطبق به هم پیوستگی عملیات تاکتیکی را در امتداد هدف‌های راهبردی را مشخص می‌کند. فرماندهان و نیروهایی که در سطح عملیاتی فعالیت دارند، باید هم فهم مسائل راهبردی را داشته باشند و هم دارای دانش و درک تاکتیکی یعنی مسئولان و فرماندهان در سطح عملیاتی، باید تاکتیک و راهبرد را به خوبی بدانند و اجرا نمایند و برای هر هدف واسطه یک زنجیره‌ای از هدفها و عملیاتهای تاکتیکی را تعریف کنند. به نوعی که این عملیاتها به یکدیگر پیوستگی داشته و به سمت آن اهداف هدایت شوند و مرحله به مرحله عملیات را توسعه داده تا در نهایت به آن هدف راهبردی برسد. (سلامی، ۱۳۸۵، ۴۶)

(د) تقسیمات صحنه

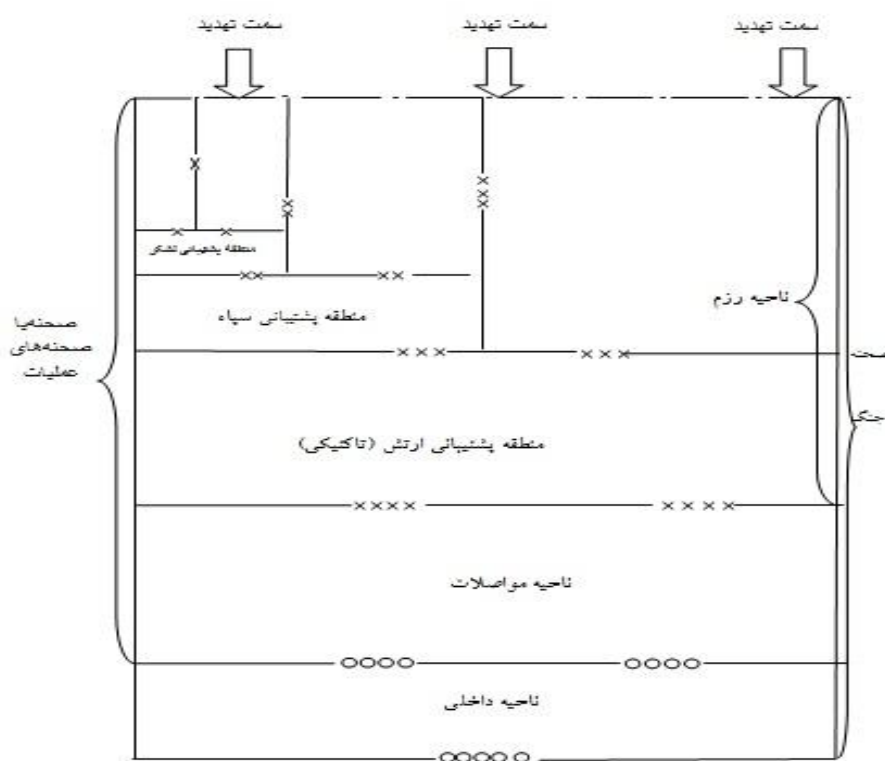
(۱) تقسیم‌بندی صحنه‌ی جنگ

صحنه‌ی جنگ به دو قسمت عمده شامل صحنه‌ی داخلی و صحنه‌ی عملیات و ناحیه داخلی تقسیم می‌شود.

ناحیه داخلی معمولاً شامل تمام یا قسمتی از سرزمین کشور درگیر جنگ است، به

استثنای صحنه‌ها یا صحنه‌های عملیات که ممکن است در شرایط خاص شامل سرزمین کشورهای دیگر نیز بشود. ناحیه داخلی پشتیبانی‌های لازم را برای صحنه‌ها یا صحنه‌های عملیات فراهم می‌نماید. (گروه مؤلفین، ۱۳۷۳، ۱۷۴) معمولاً در ناحیه داخلی سیاست‌ها و تدابیر کلی تدوین و خط مشیی‌های نظامی ارائه می‌شود و همچنین منابع و امکانات لازم برای صحنه‌های عملیاتی را تأمین خواهد نمود.

آن قسمت از صحنه‌ی جنگ است که برای انجام عملیات نظامی (آفند و پدافند و...)، پشتیبانی رزمی و پشتیبانی خدمات رزمی تقسیم می‌شود. (آقایی و علی بابایی، ۱۳۶۶، ۲۵۲) شکل شماره (۱) تقسیم بندی صحنه‌ی جنگ را به طور کلی نشان می‌دهد.

شکل شماره ۱ - تقسیم‌بندی صحنه‌ی جنگ و صحنه‌های عملیات در زمان جنگ در یک جنگ کلاسیک و تهدید از یک سمت

(۲) تقسیم‌بندی صحنه‌ی عملیات

در هر جنگی صحنه‌ی عملیات طوری سازمان داده می‌شود که جواب گوی نیاز یگانهای مانوری به کار گرفته شده در نواحی رزم مختلف باشد. طرحهای کلی برای صحنه‌ی عملیات سازمان اولیه را پیش بینی و ارائه می‌کند. طراحی سازمان صحنه‌ی عملیات بر مبنای نیازها و اختصاص منابع و امکانات لازم از مسئولیتهای فرمانده صحنه‌ی عملیات می‌باشد. سازماندهی صحنه‌ی عملیات با توجه به تنوع مأموریت (آفند، پدافند، مقابله با بحرانهای داخلی و...)، ماهیت یگانهای مانوری (زمینی، هوایی، دریایی) تعداد و نوع یگانها، عرض و عمق منطقه واگذاری و توانمندیهای خودی و دشمن خواهد بود. و یگانهای متعددی از پایین ترین رده تاکتیکی تا گروه ارتش‌ها به شرح زیر سازماندهی می‌شود. (گروه مؤلفین، ۱۳۷۳، ۱۷۶)

الف) زمینی: (تیپ، لشکر، سپاه، ارتش تاکتیکی، گروه ارتش تاکتیکی)

ب) دریایی: (ناوتیپ، منطقه دریایی، ارتش تاکتیکی، گروه ارتش تاکتیکی)

ج) هوایی: نقش پشتیبانی از هر یک از نیروهای زمینی و دریایی را به عهده خواهد داشت. (نوذری، ۱۳۸۴، ۳۷)

صحنه‌ی عملیات به طور معمول به دو دسته شامل ناحیه مواصلات و ناحیه (منطقه) رزم تقسیم می‌شود:

الف) ناحیه مواصلات (منطقه مواصلات)^۱

الف) ناحیه مواصلات جزئی از صحنه‌ی عملیات بوده و معمولاً در منطقه عقب صحنه‌ی عملیات به کار برده می‌شود و از حد عقب منطقه رزم شروع تا انتهای منطقه مسئولیت صحنه‌ی عملیات ادامه خواهد داشت. ناحیه مواصلات پشتیبانی‌های خدمات رزمی لازم را برای نواحی رزم (منطقه نبرد) فراهم می‌نماید. در این قسمت از صحنه‌ی عملیات تأسیسات آمادی،

1 - Communication Zone

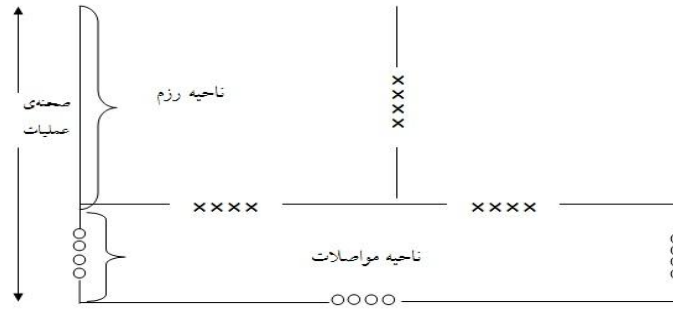
خطوط مواصلاتی و تسهیلات تخلیه و بستری کردن، ایجاد بیمارستان‌های ثابت و متحرک، برقراری سیستم جایگزینی نیروی انسانی و سایر عوامل لازم آماده می‌شود. ناحیه مواصلات زنجیره پشتیبانی خدمات رزمی را بین ناحیه رزم و ناحیه داخلی به یکدیگر متصل می‌کند. (گروه مؤلفین، ۱۳۷۳، ۱۷۵) و همانطور که در شکل شماره (۶-۲) نشان داده شده است این ناحیه می‌تواند به بخشهای مختلف (مقدم، میانی و پایه) تقسیم شود که هر یک از این بخشها با توجه به عرض و عمق صحنه‌ی عملیات متفاوت می‌باشد و گاهی اوقات این بخشها بر روی یکدیگر منطبق خواهد شد.

(ب) سازمان ناحیه مواصلات در تمام صحنه‌های عملیات یک نواخت نبوده و بر طبق طرحهای عملیاتی و متناسب با شرایط جغرافیایی هر صحنه سازمان داده می‌شود.

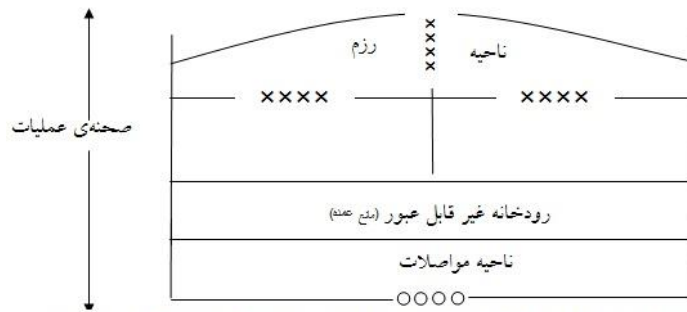
(پ) پایگاههای هوایی و تأسیسات مربوط به آنها که در داخل ناحیه مواصلات واقع شده باشند جزو حوزه مسئولیت فرمانده نیروی هوایی صحنه محسوب می‌گردند و فرمانده ناحیه مواصلات در داخل این پایگاهها و تأسیسات هیچگونه مسئولیتی بجز آنچه از طرف فرمانده صحنه‌ی عملیات تعیین شده، به عهده نخواهد داشت.

فرمانده صحنه‌ی عملیات در زمان جنگ ممکن است منطقه‌ای را تحت عنوان منطقه مشترک تعیین نماید این منطقه به منظور محافظت و تسهیل عملکرد امکانات و نیروهایی است که وظایف آمادی و پشتیبانی را برعهده دارد. اندازه منطقه عقبه مشترک، ممکن است به طور قابل ملاحظه‌ای گسترده بوده و بستگی به موارد زیر دارد:

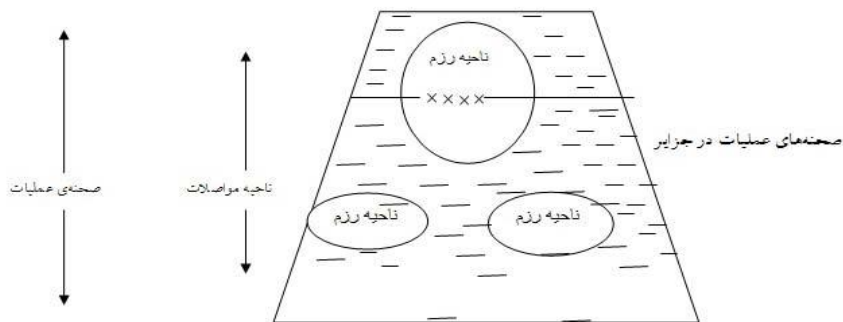
اندازه صحنه‌ی عملیات ۲- نیازهای پشتیبانی ۳- نوع و اندازه تهدید می‌باشد. این صحنه در پشت ناحیه رزم واقع می‌شود، اما الزاماً با ناحیه رزم ممکن است همجوار نباشد و ممکن است با میدان رزم غیر خطی، انطباق یابد. در این صورت منطقه پشتیبانی به بخشهایی مجزا از مناطق پشتیبانی نسبتاً امنی تقسیم می‌شود که در مجموع یک منطقه عقبه مشترک را تشکیل می‌دهند. شکل‌های شماره (۲)، (۳) و (۴) نمونه‌هایی از تقسیمات صحنه‌های عملیات را در مناطق مختلف بیان می‌نماید.

شکل شماره ۲-۳ - تقسیمات صحنه‌ی عملیات (ناحیه رزم، ناحیه مواصلات) در زمان جنگ (منطقه خشکی)

شکل شماره ۲-۴ - تقسیمات صحنه‌ی عملیات که ناحیه رزم و ناحیه مواصلات آن به وسیله منع عمده از یکدیگر جدا شده است.

شکل شماره ۲-۵ - تقسیمات صحنه‌ی عملیات که ناحیه مواصلات و ناحیه مواصلات و ناحیه رزم به وسیله آب قطع شده است.

(ب) منطقه نبرد (ناحیه رزم)^۱

ناحیه رزم (منطقه نبرد) قسمتی از صحنه‌ی عملیات است که یگانهای مانوری در آن منطقه با دشمن درگیر رزم می‌شوند عمق این ناحیه با توجه به استعداد نیروهای عمل‌کننده، نوع عملیات خطوط مواصلاتی، عوارض مهم زمین وضعیت جغرافیایی منطقه و امکانات خودی و دشمن متغیر می‌باشد. (گروه مؤلفین، ۱۳۷۳، ۱۷۶) معمولاً محدوده ناحیه رزم به دو دسته تقسیم می‌شود:

الف) منطقه نبرد: (در این منطقه یگانهای مانوری مانند سپاهها، لشکرها، تیپها و گردانها اجرای مأموریت می‌نمایند.)

ب) منطقه عقب: (در این منطقه پشتیبانی از یگانهای مانوری طرحریزی و اجرا می‌شود.) در بعضی از منابع و در مصاحبه‌ای که با بعضی از فرماندهان هشت‌سال دفاع مقدس به عمل آمد، ناحیه رزم را به عنوان صحنه نبرد و بعضاً صحنه‌ی عملیات نام برده‌اند. در منطقه رزم هدف‌های عملیاتی، کوچک شده و به هدف‌های تاکتیکی تبدیل می‌شوند و واحدهای کوچک تر رزم، در این صحنه‌ی عملیاتها را طراحی، اجرا و هدایت می‌نمایند. در این محدوده چون یگان‌های تاکتیکی و عمده درگیری‌ها فیزیکی است، بنابراین، تحرک و پویایی ذهنی برای فرماندهان بسیار حیاتی می‌باشد. در این صحنه قواعد کار، محاسباتی و برآورد پذیر می‌باشد. زمان‌های اجرا عملیات در این صحنه‌ها کوتاه و مقیاسی جغرافیایی محدود و اقدام‌های تاکتیکی می‌باشد و تقریباً همه چیز عینی است، و فاکتورهای مهم نقش اساسی را بازی می‌کنند. (مطالعات موردی)

1 - Combat Area/ Zone

صحنه‌های عملیات در برخی از جنگ‌های گذشته

الف) صحنه‌های عملیات در جنگ جهانی دوم

سال ۱۹۲۹ تا ۱۹۳۲ میلادی رکود اقتصادی در آلمان با جمعیت ۶۶ میلیون نفر به اوج خود رسید به حدی که شمار بیکاران از ۳ میلیون به ۶ میلیون نفر رسید. حزب نازی با کسب امتیاز ۲۳۰ کرسی رایشتاک (مجلس آلمان) قوی‌ترین نیروی سیاسی کشور نشان داده شد و در سال ۱۹۳۳ هیتلر را به مقام صدراعظمی آلمان انتخاب نمودند. مقامی که آن را تبدیل به مقام خودکامانه فوئِرر (پیشوا) کرد. هیتلر از لحظه‌ای که به قدرت رسید به جنگ گرایش داشت و به سرعت برنامه نوسازی تسلیحاتی خود را آغاز کرد و در این راستا در نیروهای مسلح و کارخانه‌های مهمات سازی به میلیونها نفر نیاز داشت، که مشکل بیکاری در یک مدت زمان محدود برطرف شد. با افزایش کارکنان نیروهای سه گانه، ارتش آلمان به میزان چند برابر ارقام پذیرفته شده در پیمان ورسای، مواد این پیمان آشکارا مورد استهزا قرار گرفت. در سال ۱۹۳۸ نخستین تعرض از سوی هیتلر با حمله به اتریش انجام گرفت. علاوه بر اتریش، کناره کوهستانی بوهم در غرب چک و اسلواکی و نواحی اطراف دانتسیگ و مِمِل را نیز در بر می‌گرفت. در پایان سال ۱۹۳۸ هیتلر مناطق آلمانی چک و اسلواکی را نیز اشغال نمود. در آغاز سال ۱۹۳۹ بقیه کشور را تحت الحمايه خویش کرد. در همین زمان لیتوانی را نیز وادار به دادن مِمِل به آلمان نمود. و سرانجام در سپتامبر سال ۱۹۳۹ به لهستان لشکر کشید و به کشمکش در اروپا دامن زد که منجر به جنگ جهانی دوم شد. (جمالی، رستمی ۱۳۸۱، ۴۰۲-۴۰۵) در این جنگ که تقریباً نیمی از جهان را در بر گرفت، صحنه‌های عملیاتی متفاوتی در مناطق مختلف جهان و با محدودهای متغیر به وجود آمد. این صحنه‌ها در بین نیروهای متحدین و متفقین متفاوت بوده و از شرایط یکسانی برخوردار نبود. نقشه شماره (۱) صحنه‌های عملیاتی کشورهای درگیر (متحدین و متفقین) را در جنگ جهانی دوم را نشان می‌دهد.

(۱) صحنه‌ی عملیاتی لهستان

حمله به لهستان در یکم سپتامبر ۱۹۳۹ و توسعه صحنه‌ی جنگ و ایجاد صحنه‌ی

عملیاتی جدید از سوی آلمان در کشور لهستان، آغاز جنگ جهانی دوم به حساب می‌آید. در پی این حمله، کشورهای انگلیس، فرانسه و بلژیک به آلمان اعلام جنگ نمودند و عملاً جنگ جهانی دوم آغاز شد. ارتش آلمان به فرماندهی ژنرال گودریل با ۶ لشکر زرهی و مکانیزه با یک حمله برق آسا و سریع و با عبور از مواضع دفاعی کشور لهستان، توانست در کمتر از یک ماه کشور لهستان را اشغال و صحنه‌ی جنگ خود را توسعه دهد و صحنه‌ی عملیاتی جدیدی در کشور لهستان به وجود آورد. با این حمله ارتش آلمان موفق شد صحنه‌های عملیات و ناحیه داخلی کشور خود را توسعه داده و ارتش را آماده نماید که به سایر کشورها حمله نماید.

(۲) صحنه‌های عملیاتی غرب و توسعه صحنه‌ی جنگ

با حمله آلمان به لهستان کشورهای انگلیس، فرانسه و بلژیک (متفقین) قصد حمله به نروژ و دانمارک را داشتند که در نتیجه ارتش آلمان برای مقابله با این حرکت پیش دستی نمود و در آوریل ۱۹۴۰ دانمارک و نروژ را تسخیر کرد و صحنه‌های عملیاتی جدیدی در این کشورها به وجود آورد. در ماه می ۱۹۴۰ با حمله ناگهانی آلمان به کشورهای بلژیک و هلند توانست در کوتاه‌ترین زمان این دو کشور را نیز اشغال نماید و صحنه‌های عملیات خود را نیز در این مناطق توسعه دهد و سپس به شمال فرانسه حمله نمود و با این عملیات آفندی سریع، توانست نیروهای فرانسوی را غافلگیر کند و خط دفاعی (دیوار دفاعی ماژینو) را دور زده و ظرف مدت یک ماه ارتش فرانسه را تارومار نموده و این کشور را نیز تصرف نماید و در دوم ژوئن ۱۹۴۰ م فرانسه تسلیم آلمان شد. (۲۶-۱۹۸۰ - Brd Peter) و به این ترتیب صحنه‌های عملیاتی آلمان در سمت غرب نیز توسعه یافت. (جمالی رستمی، ۱۳۸۱، ۴۳۷).

(۳) صحنه‌های عملیات در منطقه بالکان

پس از پیروزی در غرب نیروهای آلمان آماده برای حمله به بریتانیا می‌شوند، اما زمانی که هیتلر متوجه شد قادر به برتری هوایی و دریایی بر علیه بریتانیا نیست، صرف نظر کرد. و به فکر حمله به شوروی افتاد. زیرا هیتلر معتقد بود که تنها امید بریتانیا به شوروی است و

چنانچه شوروی نابود شود، بریتانیا نیز تسلیم می‌شود. بنابراین ارتش خود را به سمت بالکان هدایت نمود و با ایجاد صحنه‌ی عملیاتی در این منطقه در سال ۱۹۴۱ آلمان توانست ارتشهای یونان و یوگسلاوی را شکست داده و ضربات سختی را به ارتش انگلستان وارد نماید. و دو صحنه‌ی عملیاتی جدید در این دو کشور ایجاد نماید و آماده حمله به شرق شد.

(۴) صحنه‌های عملیات بارباروسا (شرق)

پس از پیروزی در صحنه‌ی عملیات بالکان هیتلر در ۲۲ ژوئن ۱۹۴۱ دستور حمله به شرق را صادر نمود. در این تهاجم بزرگ، بسیاری از کشورهای مختلف در کنار ارتش آلمان قرار گرفتند که از جمله می‌توان به رومانی، مجارستان، ایتالیا و فنلاند اشاره نمود. با این عملیات گسترده، بسیاری از مردم ملل تحت سلطه شوروی به استقبال ارتش آلمان آمدند و نیروهای آلمانی توانستند ظرف مدت چند ماه لنینگراد را محاصره و کیف را تسخیر نمایند و به دروازه‌های مسکو برسند و موفق شد صحنه‌های عملیاتی جدیدی را در شرق به وجود آورد. اما به دلیل فرا رسیدن زمستان هیتلر ناچار شد در این صحنه‌های عملیاتی متوقف شود. (همان، ۴۶۲ با تلخیص)

(۵) صحنه‌های عملیات شمال افریقا

در حالی که نیروهای آلمان در صحنه‌ی عملیاتی بالکان در حال عملیات جنگی بودند در شمال افریقا ارتش ایتالیا که هم پیمان آلمان است، در حال شکست از نیروهای انگلیسی بود، هیتلر یک ژنرال زرهی بنام اروین رومل که موفقیت‌های قابل توجهی در نبرد با فرانسه داشت را به فرماندهی یک سپاه صحرائی بنام (سپاه افریقایی آلمانی) منصوب نمود. این فرمانده در این صحنه‌ی عملیاتی با توجه به کمبود نیروی هوایی و امکانات و تجهیزات موفق شد نیروهای بریتانیا را در مصر و لیبی شکست دهد، اما هرگز نتوانست قاهره پایتخت مصر را تصرف نماید. رومل در ژوئیه سال ۱۹۴۲ با ۵ لشکر آلمانی و ۹ لشکر ایتالیایی به داخل مصر پیشروی نمود و در منطقه العلمین با مارشال مونتگومری وارد میدان نبرد شد و پس از نبردهای متعدد در

نهایت مونتیگری توانست نیروهای رومل را شکست دهد و به همین دلیل عقب نشینی رومل از شاخ افریقا شروع شد که تا کشور تونس ادامه داشت و سرانجام در می ۱۹۴۵ حدود ۲۵۰/۰۰۰ سرباز آلمانی و ایتالیایی تسلیم نیروهای متفقین شدند. با این اقدام نیروهای آلمانی شمال افریقا را از دست دادند و همین عامل باعث شد که روحیه نیروهای آلمانی علاوه بر این صحنه در صحنه‌های عملیات شوروی نیز متزلزل شود. (همان، ۵۱۲ با تلخیص)

(۶) صحنه‌های عملیاتی استالینگراد و قفقاز

با تهاجم آلمان به قفقاز آغاز شد اگر چه بسیاری از ژنرال‌ها معتقد بودند که ابتدا باید مسکو را تصرف نمود، اما از نظر اکثر فرماندهان ارتش آلمان تصرف استالینگراد نسبت به مسکو صحیح تر بود. ابتدا سربازان آلمان توانستند تا قفقاز جنوبی پیشروی کنند که با مقاومت شدید نیروهای روسی مواجه بود. (www.Military.ir)

نبرد سخت و خانه به خانه به وسیله ارتش ششم آلمان به فرماندهی ژنرال پاولوس آغاز شد و تقریباً تا سپتامبر ۱۹۴۲ پیشروی با آلمان‌ها بود، اما با آغاز ماه اکتبر و شروع سرما پیشروی آلمان‌ها تقریباً متوقف شد. و از نوامبر ۱۹۴۲ تا ژانویه ۱۹۴۳ ارتش ششم در این صحنه‌های عملیاتی محاصره و در نهایت تار و مار شد.

در این راستا ژنرال پاولوس از هیتلر درخواست عقب نشینی می‌نماید که موافقت نمی‌شود و ژنرال پاولوس با اینکه چند روز از فیلدمارشالی او نگذشته بود، ارتش خود را تسلیم شوروی نمود و بلافاصله با کمک شورویها کمیته آلمان آزاد را اعلام نمود. و در چنین شرایطی وضعیت ارتش آلمان بسیار خطرناک شد و باعث شد که سربازان آلمانی که در محاصره قرار گرفته بودند به سرعت این منطقه را تخلیه نموده و از این تاریخ به بعد شکستهای ارتش آلمان در صحنه‌های مختلف نیز آغاز شد و صحنه‌ی جنگی که تقریباً نیمی از کره زمین را دربرگرفته بود شروع به محدود شدن نمود. (عزتی ۱۳۶۵، ۱۴۱، ۱۳۴ با تلخیص) و در نهایت منجر به شکست آلمان شده.

(ب) صحنه‌های عملیاتی اعراب و رژیم صهیونیستی در جنگ سال ۱۹۷۳

در ماه مه ۱۹۶۷ میلادی عبدالناصر در پی اعلام سوریه متمرکز کردن نیرو و ازسوی اسرائیل در این کشور واکنش نشان داد. و در پنجم ژوئن ۱۹۶۷ میلادی هواپیماهای اسرائیل با حمله به فرودگاه‌های مصر هواپیماهای آن کشور را نابود کردند و پس از ۶ روز جنگ بین نیروهای اعراب و رژیم صهیونیستی در نهایت دولتهای عرب شکست خوردند. (راشدالقنوش، ۱۲، ۱۳۷۰) اعراب پس از شکست در جنگهای گذشته به دنبال حیثیت از دست رفته خود بودند و مجدداً در سال ۱۹۷۳ به منظور تأمین اهداف خود اقدام به بازسازی نیروهای مسلح خود نمودند و بدین ترتیب در ساعت ۱۴ روز ۶ اکتبر ۱۹۷۳ میلادی ارتش مصر و سوریه با پشتیبانی بعضی از کشورهای عربی به مواضع اسرائیلی‌ها در طول کانال سوئز و در بلندیهای جولان تک نمودند. (جمالی، رستمی، ۱۳۸۱، ۵۶۷، ۵۷۴ با تلخیص)

(۱) صحنه‌ی جنگ اسرائیل و اعراب

به سبب درگیری ارتش اسرائیل از دو جبهه یکی از سمت کشور سوریه و دیگری از سمت کشور مصر، می‌توان کل کشورهای مصر و سوریه را از دیدگاه این رژیم به عنوان صحنه‌ی جنگ بیان نمود و از منظر اعراب کل کشور اسرائیل را به عنوان صحنه‌ی جنگ محسوب نمود. نقشه شماره (۲) صحنه‌ی جنگ و صحنه‌های عملیات اعراب و اسرائیل را در سال ۱۹۷۳ میلادی نشان می‌دهد.

(۲) صحنه‌های عملیات اسرائیل و اعراب

صحنه‌های عملیات در این جنگ را می‌توان به طور جداگانه در دو جبهه تقسیم نمود:

(الف) صحنه‌ی عملیات در جبهه سوریه

صحنه‌ی عملیات سوریه را می‌توان کل منطقه عمومی جولان که از قسمت شمال منطقه هرمن گرفته تا مرز بین کشور اردن و سوریه و ناحیه مواصلاتی آن (منطقه عقب) را تا منطقه عمومی شهر دمشق نام برد.

منطقه نبرد یا ناحیه رزم این صحنه (صحنه‌ی عملیات) شامل کوه هرمن، میسادا، قنطره، جوخادر، تل فاراس، کفر نفاخ و ال آل (EL AL) را نام برد که در این منطقه عمده نیروهای مسلح سوریه و کشورهای عربی (نیروهای عراق و مغرب) با رژیم صهیونیستی درگیر بوده‌اند. ناحیه مواصلات یا منطقه پشتیبانی این منطقه را می‌توان مناطق عقب ناحیه رزم با مرکزیت شهر دمشق را نام برد. درگیریهای عمده این منطقه را می‌توان در دو ناحیه رزم در قسمت شمال با لشکر ۳ زرهی ارتش سوریه، در قسمت جنوب با لشکر یکم زرهی سوریه و کشورهای عربی نام برد.

در این مناطق ابتدا پیروزی با کشورهای عربی بود، اما پس از پاتکهای عمده رژیم صهیونیستی در کوه هرمن و سپس در منطقه تل فاراس و کفر نفاخ موفق به عقب راندن نیروهای سوری و باز پس گیری مناطق از دست رفته خود شد.

(ب) صحنه‌ی عملیات در جبهه مصر (سینا)

در این جنگ ابتدا تک نیروهای مصری در ساعت ۱۴:۰۰ روز ۶ اکتبر با تعداد ۱۵۰ فروند هواپیماهای هجومی هدفهایی را در فلسطین اشغالی بمباران نمودند و همزمان با حملات هوایی با دو ارتش (ارتش دوم و سوم) تک خود را به سمت فلسطین اشغالی آغاز نمودند. (همان، ۵۸۹) در این صحنه، منطقه نبرد یا ناحیه رزم عبارت است از خط پدافندی اسرائیل (بنام خط دفاعی بارلو) که شامل منطقه عمومی پور سعید، قنطره، اسماعیله، گذرگاه جیدی، متیلا، دریاچه تلخ و بئر قفقفه می‌باشد و ناحیه مواصلات یا منطقه پشتیبانی این صحنه مجموعه صحرای سینا، شهر سوئز و بخشی از شهر قاهره را در بر می‌گیرد. در این صحنه مانند کشور سوریه، ابتدا پیروزی با نیروهای مصری بود، اما با حمایت کشورهای غربی و اجرای پاتک سنگینی که از طرف نیروهای اسرائیلی طرحریزی و اجرا شد در نهایت منجر به شکست نیروهای مصری و اعلام آتش بس در ۲۲ اکتبر ۱۹۷۳ شد. (همان، ۵۹۴)

ج) صحنه‌های عملیات آمریکا در دوران جنگ سرد

تجربیات آمریکا طی جنگ جهانی دوم نشان داد که سرفرماندهی‌های یگانهای عملیاتی مرکب، تنها در صورتی می‌توانند حداکثر بهره ممکن را به گونه‌ای مؤثر و کارآمد از توان نظامی خود ببرند که یک نظام منطقی در اختیار داشته باشند و از آن روش بتوانند به اجرای عملیات مشترک، رفع مناقشات موجود در مورد گستره اختیارات و از دوباره کاری‌های ناخواسته بپرهیزند و هرگونه شکاف و فاصله عمده را پر کنند.

با شروع دوران جنگ سرد لزوم توجه به مقتضیات این دوره احساس شد؛ زیرا متحدان آمریکا در شش قاره جهان نگران و مضطرب، چشم به این کشور دوخته بودند تا زمام امور را به دست گیرد. از زمان تشکیل ارتش آمریکا در سال ۱۷۷۵ میلادی، این نخستین بار بود که مسئولیتی جهانی بردوش این کشور گذاشته شده بود. (Walter S. Poole et al 1995,25)

تقسیمات اصلی حوزه‌های مسئولیت آمریکا

مناطق مسئولیت اصلی آمریکا در ۱۴ دسامبر ۱۹۴۶ میلادی، هری.اس. ترومن نخستین طرح از مجموعه مفصل طرحهای فرماندهی متحد، موسوم به طرح کلی فرماندهی را تصویب کرد که در آن هفت حوزه فرماندهی متحد بر اساس مناطق جغرافیایی تقسیم شد و مناطق مسئولیت و مأموریت‌های اصلی هریک از آنها به قرار زیر بود ([http:// www. Ghadeer.org](http://www.Ghadeer.org))
نقشه شماره (۳) صحنه‌های عملیاتی آمریکا بعد از جنگ جهانی دوم (دوران جنگ سرد) را نشان می‌دهد.

الف) صحنه‌های عملیات آمریکا در خاور دور و خاورمیانه^۱

اجرای عملیات اشغال در خاک ژاپن، کره، جزایر ریوکیو، فلیپین، ماریانا، و بونین؛

1 - Far East Command

فرماندهی نیروهای نظامی آمریکا در خلیج فارس اقیانوس هند و چین در موقع مقتضی؛ حفظ آمادگی برای حالت فوق‌العاده، این حوزه در اول ژانویه ۱۹۴۷ میلادی ایجاد شد.

(ب) صحنه‌های عملیات آمریکا در اقیانوس آرام^۱

اجرای عملیات برای ایجاد امنیت خطوط مواصلات هوایی و دریایی در اقیانوس آرام؛ حفاظت از خاک آمریکا در برابر حملات دشمن از این ناحیه، حفظ آمادگی برای حالت فوق‌العاده، این حوزه در اول ژانویه ۱۹۴۷ میلادی ایجاد شد.

(ج) صحنه‌های عملیات آمریکا در آلاسکا^۲

دفاع از آلاسکا و جزایر الیوت؛ حفاظت از خاک آمریکا در برابر حملات دشمن از سمت آلاسکا و مناطق قطبی مجاور؛ حفظ آمادگی برای حالت فوق‌العاده، این حوزه در اول ژانویه ۱۹۴۷ میلادی ایجاد شد.

(د) صحنه‌های عملیات آمریکا در اروپا^۳

اشغال آلمان؛ حمایت از سیاستهای ملی آمریکا در اروپا، طرحریزی برای حالت فوق‌العاده، این حوزه در ۱۵ مارس ۱۹۴۷ میلادی ایجاد شد.

(ه) صحنه‌های عملیات آمریکا در کارائیب^۴

دفاع از آمریکا، کانال پاناما، و پایگاه‌های آمریکا در کشورهای حوزه کارائیب از طریق پایگاههای واقع در خاک پاناما و جزایر آنتیل؛ دفاع از خطوط مواصلات هوایی و دریایی با

1 - PACOM
2 - ALCOM
3 - EUCOM
4 - CARIBCOM

کمک حوزه فرماندهی اقیانوس اطلس؛ حمایت از ناوگان آمریکا در اقیانوس اطلس؛ حفظ آمادگی برای حالت فوق‌العاده، این حوزه در اول نوامبر ۱۹۴۷ میلادی ایجاد شد.

(و) صحنه‌های عملیات آمریکا در اقیانوس اطلس^۱

دفاع از خاک آمریکا در برابر حملات دشمن از سمت اقیانوس اطلس؛ حمایت از نیروهای نظامی آمریکا در خاک اروپا، کشورهای حوزه مدیترانه، نواحی شمال شرقی (آمریکای شمالی) و کشورهای حوزه کارائیب؛ حفظ آمادگی برای حالت فوق‌العاده، این حوزه در اول دسامبر ۱۹۴۷ میلادی ایجاد شد.

(ز) صحنه‌های عملیات آمریکا در شمال شرق آمریکا^۲

حفظ امنیت جزایر نیوفاندلند، لابرادو و گرینلند؛ حفاظت از خطوط مواصلات هوایی و دریایی منطقه، حفاظت از خاک آمریکا در برابر حمله دشمن از این ناحیه، حفظ آمادگی برای حالت فوق‌العاده، این حوزه در اول اکتبر ۱۹۵۰ میلادی ایجاد شد. (کالیز، ۲۰۰۰، ۶۱۵) از سال ۱۹۴۷ میلادی به بعد، بیست و یک حوزه فرماندهی متحد در مقاطع مختلف تأسیس شد که نه حوزه از آنها تا ۵۰ سال بعد همچنان به قوت خود باقی ماندند.

(د) صحنه‌های عملیاتی رژیم صهیونیستی با لبنان (حزب‌الله) در جنگ ۳۳ روزه

با روی کار آمدن رژیم صهیونیستی در سال ۱۹۴۵ میلادی و به رسمیت شناختن آن از سوی آمریکا و دولت‌های غربی این رژیم به دنبال توسعه طلبی و گسترش مرزهای جغرافیایی و سیاسی خود بوده است و یکی از اهداف او اشغال سرزمین لبنان می‌باشد که تابحال بارها به این کشور حمله نموده، اما با مقاومت مردم لبنان به ویژه شیعیان مواجه شد و از طرفی با فشارهای

1 - LANTCOM

2 - USNEC

بین‌المللی و گرفتن امتیاز از کشورهای غربی و به ویژه کشورهای عربی عقب‌نشینی نموده است. و در نهایت حمله گسترده اسرائیل به لبنان تحت عنوان عملیات مفتوح، یعنی بدون محدودیت به منظور انهدام نیروهای حزب‌الله لبنان انجام گرفت و ۳۳ روز طول کشید که با عنوان جنگ ۳۳ روزه نام گذاری شد. (آرامش، ۱۳۸۶ - ۱۲ با تلخیص)

در این جنگ سران رژیم صهیونیستی با هدف نابودی حزب‌الله و دستگیری رهبران این جنبش و آزادی دو نظامی اسرائیلی، دستور حمله به لبنان را صادر نمود و ارتش این کشور از زمین، هوا و دریا حملات وسیع و سراسری خود را به این کشور آغاز نمود.

با گذشت چند روز از این تهاجم و پاسخ تلافی جویانه نیروهای حزب‌الله لبنان در موشک باران شهرها و شهرکهای صهیونیستی از جمله شهر حیفا که سومین شهر مهم این رژیم محسوب می‌شود و همچنین اصابت موشک به ۴۰ کیلومتری تل‌آویو، مقامات این رژیم اعتراف نمودند که تصور درستی از قدرت حزب‌الله نداشته‌اند. و با اجرای عملیاتهای چریکی، ویژه، کمین و انهدام ناوچه پیشرفته ساغر پنج (با ۵۵ سرنشین) به وسیله حزب‌الله سرانجام اعضای شورای امنیت سازمان ملل ناامید از پیروزی رژیم صهیونیستی قطعنامه، ۱۷۰۱ را تصویب و به دو طرف اعلام نمودند. نقشه شماره (۴) صحنه‌های عملیات رژیم صهیونیستی و حزب‌الله لبنان را در جنگ ۳۳ روزه نشان می‌دهد.

(۱) صحنه‌ی جنگ رژیم صهیونیستی

صحنه‌ی جنگ این رژیم را به دلیل برد سلاحها و موشکها و هواپیماهای او می‌توان تمام محدوده رژیم صهیونیستی و کشور لبنان را به ویژه مناطق شیعه نشین را نام برد.

(۲) صحنه‌های عملیاتی رژیم صهیونیستی

صحنه‌های عملیاتی این رژیم به سه گروه زمینی، هوایی و دریایی تقسیم می‌شود.

(الف) صحنه‌ی عملیات خشکی (زمینی)

صحنه‌ی عملیات خشکی از ابتدای خط مرزی با کشور لبنان شروع و تمام منطقه جنوب لبنان را شامل می‌شود که مناطق درگیر (ناحیه رزم) صحنه‌ی عملیات یادشده شامل مناطق خییام، عتیا، الشعب، بنت الجبه ای، کفرکلا، العدسیه، مارون‌الرأس، الناقوره و بنادر صور و صیدا را می‌توان نام برد. ناحیه مواصلاتی که وظیفه پشتیبانی و سرویس دهی نواحی رزم را بر عهده دارد، عمدتاً مناطق شمالی شامل شهرهای نهاریا، الجلیل و شهرکهای یهودی نشین، طبریه، حیفا این رژیم را شامل می‌شود.

(ب) صحنه‌ی عملیات دریایی

صحنه‌ی عملیات دریایی بیشتر در اختیار رژیم صهیونیستی قرار داشت و ناوچه‌ها و رزمناوها از این صحنه به سمت سواحل شهر بیروت و شهرهای مهم صور و صیدا را گلوله باران می‌نمودند. و پایتخت لبنان (بیروت) را از سمت دریا محاصره نمود. (چیدری، ۱۳۸۷/۸/۲۷، مصاحبه)

(ج) صحنه‌ی عملیات هوایی رژیم صهیونیستی

با توجه به برد هواپیماهای رژیم صهیونیستی، می‌توان تمام کشور لبنان را به عنوان صحنه‌ی عملیات هوایی نام برد. اهدافی که رژیم صهیونیستی در صحنه‌ی عملیات هوایی انتخاب نموده بود، شامل بمباران زیر ساختهای سیاسی، اقتصادی و نظامی حزب‌الله لبنان و از بین بردن مواضع مقاومت، قطع پشتیبانی‌ها و در نهایت رو در رو قرار دادن مردم لبنان با حزب‌الله بود. (زبیدانی، ۱۳۸۷، ۲۵)

(۳) صحنه‌های عملیاتی لبنان (حزب‌الله)

حزب‌الله با به کار بردن شیوه‌های بدیع به گونه‌ای در جنگ عمل نمود که کارشناسان نظامی غرب و رژیم صهیونیستی اعتراف کرده‌اند که مقابله با شیوه‌های چریکی حزب‌الله کار ساده‌ای نیست. (عبد الستار، ۲۰۰۷-۵)

این سازمان با به کارگیری تاکتیکهای جنگ چریکی، اطلاعاتی و تحرک و جایجایی سریع نیروها و ادوات جنگی و همچنین پراکندگی و ترکیب جمعیتی لبنان (مسیحی، مارونی، شیعه و سنی) و شرایط جغرافیایی، اجتماعی و فرهنگی این کشور همچنین با توجه به پراکندگی شیعیان در مناطق مختلف، بنابراین تمام مناطقی که شیعیان به ویژه محلهای استقرار نیروهای حزب الله را می توان به عنوان صحنه‌ی عملیاتی نام برد. صحنه‌های عملیاتی حزب الله لبنان را نیز می توان به دو صحنه‌ی عملیاتی تقسیم نمود:

الف) صحنه‌ی عملیاتی خشکی که شامل جنوب لبنان می باشد.

ب) صحنه‌ی عملیات دریایی که شامل حاشیه‌های سواحل کشور لبنان با دریای مدیترانه می باشد که در این صحنه، نیرویهای حزب الله دو ناوچه پیشرفته رژیم صهیونیستی را منهدم نمودند. (خیراندیش، ۱۳۸۷/۸/۲۳، مصاحبه)

ه) صحنه‌های عملیات جنگ ارتش آمریکا و عراق در سال ۲۰۰۳

حادثه یازده سپتامبر در سال ۲۰۰۱ میلادی به نقطه عطفی در نگرش سیاست خارجی آمریکا در سطح جهان و منطقه تبدیل شد. فضای نظامی گری حاکم پس از این واقعه بهانه خوبی با عنوان مبارزه با تروریسم، حمایت از دموکراسی و آزادی را برای آنها به ارمغان آورد و اشغال کشور افغانستان در راستای همین سیاست عملی گشت، سپس آمریکا به منظور توسعه قدرت و نفوذ خود در منطقه خلیج فارس اقدام به اشغال کشور عراق نمود، این جنگ به بهانه وجود سلاحهای کشتار جمعی و عدم رعایت قوانین و مقررات بین‌المللی از سوی صدام حسین رئیس جمهور وقت عراق، و با هدف تغییر رژیم و براندازی حکومت عراق (حزب بعث و شخص صدام حسین) آغاز و در عین نا باوری در مدت ۲۰ روز این کشور اشغال شد. (حسنی، پیری، علاماتی، ۱۳۶، ۱۳۸۴)

۱) صحنه‌های عملیاتی ارتش آمریکا و متحدانش

قبل از حمله سراسری آمریکا و متحدانش به عراق نیروهای مسلح این کشور علاوه

برگسترش در سایر نقاط جهان در کشورهای ترکیه، کویت، قطر، عربستان، عمان و بحرین گسترش یافته و کویت کشوری بود که بار اصلی پیاده شدن، آرایش و سازماندهی قوا در خاک این کشور را متحمل می‌شد و با اینکه پایگاه‌های هوایی کشورهای یاد شده به منظور حملات هوایی به مناطق مختلف عراق در اختیار نیروهای آمریکایی و متحدین او بود، پس صحنه‌ی جنگ آمریکا شامل تمام کشور عراق به علاوه تمام کشورهای یاد شده و آب‌های خلیج فارس می‌باشد. این صحنه دارای صحنه‌های عملیاتی خشکی، دریایی و هوایی می‌باشد که مهمترین صحنه‌ی عملیاتی، صحنه‌ی عملیات زمینی (خشکی) می‌باشد که هر یک از صحنه‌ها به طور مجزا و مختصر ارائه خواهد شد.

(الف) صحنه‌های عملیاتی زمینی (خشکی)

با توجه به موقعیت ژئوپلیتیکی عراق و شکل هندسی این کشور همچنین گسترش نیروهای آمریکایی و متحدانش در کشورهای همسایه منهای ایران زمینه را برای ایجاد صحنه‌های مختلف عملیات زمینی در جنوب، غرب و شمال را برای آمریکا فراهم نموده که مهمترین این صحنه، صحنه‌ی عملیات جنوب بوده است.

- صحنه‌ی عملیات جنوب: این صحنه‌یکی از مهمترین صحنه‌های عملیات زمینی آمریکا و متحدانش محسوب می‌شود در این صحنه مهمترین یگانهای رزمی ارتشهای آمریکا، انگلیس و استرالیا به کار گرفته شد و اهدافی را در عمق مواضع دفاعی عراق انتخاب و سپس تصرف نمودند. این صحنه به دو ناحیه رزم (منطقه نبرد) به شرح زیر تقسیم شد:

- منطقه نبرد یا ناحیه رزم اول شامل عبور از خط مرز کویت به سمت شهرهای صفان، فاو، ام‌القصر و بصره منطقه نبرد یا ناحیه رزم دوم شامل عبور از خط مرز کویت به سمت شهرهای ناصریه، سماوه، نجف، کربلا و در نهایت بغداد می‌باشد. همچنین ناحیه مواصلات یا منطقه پشتیبانی این صحنه‌ی عملیات شامل کشور کویت و قسمتی از شمال دریای خلیج فارس می‌باشد که پشتیبانی رزمی و خدمات رزمی برای

یگان‌های مانوری در نواحی رزم را به عهده دارد. نقشه شماره (۵) صحنه‌ی عملیات زمینی در منطقه جنوب عراق را نشان می‌دهد.

- صحنه‌ی عملیات غرب: این صحنه، دومین صحنه‌ی عملیاتی آمریکایی علیه عراق می‌باشد. که پس از مقاومت نیروهای عراقی در صحنه جنوب به منظور تسریع در روند عملیات در صحنه جنوب طرح‌ریزی و اجرا شد. هدف اصلی این صحنه حمله و تصرف بزرگراه امان، بغداد و تصرف پایگاه‌های هوایی (اچ یک و اچ دو) و در نهایت تصرف فرودگاه بین‌المللی صدام بود. (مولوی، تمیزی، ۱۳۸۴، ۳۳) ناحیه رزم (منطقه نبرد) این صحنه پایگاه الولید و ایستگاه کنترل و رهگیری هوایی بود و ناحیه مواصلاتی این صحنه کشور اردن می‌باشد. (همان ۱۲۲)

- صحنه‌ی عملیاتی شمال: در این صحنه ابتدا نیروهای آمریکایی از کشور ترکیه قصد وارد عمل نمودن یک لشکر به همراه معارضین کرد را داشتند که با مخالفت ترکیه مواجه شد و این طرح با شکست مواجه شد و پس از انصراف از اجرای طرح اول و به دلیل کند شدن پیشروی نیروهای آمریکایی در صحنه جنوب و در پی مقاومت‌های شدید نیروهای عراق در نواحی شرق رودخانه فرات از جمله شهرهای ناصریه، سماوه، و نجف، طرحی برای گشایش صحنه‌ی عملیاتی جدیدی برای از بین بردن تمرکز نیرو و ارتش عراق در منطقه جنوب و غرب اتخاذ ناحیه رزم (منطقه نبرد) اول، این صحنه شامل چمچمال، کرکوک، (منطقه نفوذ طالبانی) و ناحیه رزم (منطقه نبرد) دوم منطقه ی یادشده تحت نفوذ مسعود بارزانی شامل منطقه اربیل و کرکوک بود که با مشارکت نیروهای آمریکایی که به سمت بغداد از هر دو ناحیه حمله گردید و ناحیه مواصلاتی این صحنه شامل شمال منطقه کردستان عراق بود که وظیفه پشتیبانی رزمی و خدمات رزمی را به عهده داشت. (حسنی، پیری، علاماتی، ۱۳۸۳، ۱۲۳ با تلخیص)

(ب) صحنه‌ی عملیات دریایی

با توجه به جنگ عراق علیه ایران و نابودی نیروی دریایی عراق از سوی کشور

جمهوری اسلامی ایران بنابراین در این صحنه نیروی دریایی عراق توان وارد عمل شدن را نداشت و نیروی دریایی آمریکا و متحدین بدون هیچگونه محدودیتی در صحنه‌ی عملیات دریایی اقدام به عملیات موشکی و دریایی بر علیه نیروهای عراقی نمودند.

(ج) صحنه‌های عملیات هوایی

صحنه‌ی عملیات هوایی آمریکا شامل کشورهای حوزه خلیج فارس، ترکیه و کشور عراق را شامل می‌شود که در مجموعه از دوازده پایگاه هوایی ارتش عراق را زیر آتش هوایی و موشکی خود قرار دادند. (همان، ۱۳۳ با تلخیص)

(۲) صحنه‌های عملیاتی عراق در مقابله با حملات نیروهای آمریکایی و متحدانش

صحنه‌های عملیاتی عراق بر مبنای راهبرد دفاعی و امنیتی عراق بر پایه دفاع از شهرهای مهم به ویژه بغداد طراحی و به مورد اجرا گذاشته شد. ارتش عراق با تمرکز نمودن نیروهای ویژه و زبده خود سعی در فرسایشی نمودن جنگ و کشاندن نیروهای آمریکایی به شهرها را نمود و بر این اساس صحنه‌های عملیاتی خود را طرحریزی و اجرا نمود. صدام حسین رئیس جمهور و فرمانده کل نیروهای مسلح عراق با صدور فرمانی آرایش دفاعی کشور عراق را به چهار صحنه‌ی عملیاتی تحت فرمان خود به شرح زیر تقسیم‌بندی کرده:

- صحنه‌ی عملیاتی مرکزی و شهر بغداد (پایتخت کشور عراق)؛
- صحنه‌ی عملیاتی شمال؛
- صحنه‌ی عملیاتی جنوب؛
- صحنه‌ی عملیات منطقه مرکزی. (محرابی، ۱۳۸۵، ۳۲)

نقشه شماره (۶) نقشه صحنه‌های عملیاتی عراق در مقابله با حمله نیروهای آمریکا و متحدین او را نشان می‌دهد.

و) صحنه‌های عملیاتی آمریکا پس از فروپاشی شوروی (۱۹۹۰)

پس از فروپاشی شوروی و استقرار نیروهای مسلح آمریکا در مناطق حساس و حیاتی جهان به ویژه منطقه خاورمیانه امری ضروری به نظر می‌رسد. وزارت دفاع آمریکا در ۳۰ سپتامبر ۲۰۰۱ میلادی گزارش ((بررسی دفاعی چهار سالانه)) را منتشر کرد و در مقدمه آن رونالد رامسفلد، وزیر دفاع، با اشاره به ((حمله خونین و تبهکارانه)) به ایالات متحده، و ((جنگ علیه آمریکا، شیوه ی زندگی آمریکایی و آزادی)) در ۱۱ سپتامبر، آن را شرایطی اساسی در محیط جدید نامید. شرایطی که ما دقیقاً نمی دانیم و نخواهیم دانست کی و کجا منافعمان تهدید می‌شود، و مورد حمله قرار می‌گیرد، یا چه وقت ممکن است آمریکایی‌ها بر اثر تجاوز بمیرند. ما روند را می‌دانیم، اما حادثه نامعلوم است. برای تطبیق دادن توان خود با این وضعیت غافلگیر کننده، باید شرایط برنامه ریزی لازم را ایجاد کنیم (Rumsfeld, , 2001,4).

بر اساس این رهیافت آمریکا اصول اساسی دکترین نظامی خود را در ۶ بند بیان نموده است که شامل:

- آمریکا نباید نیروهای خود را ملزم به نبرد در مناطق خارج کند، مگر اینکه آن درگیری در مناسبت خاص، برای منافع ملی و متحدان آن حیاتی پنداشته شود.
- اگر تصور کنیم که لازم است نیروهای نظامی خود را در موقعیت خاصی قرار دهیم، باید این کار با کمال میل و به قصد پیروزی انجام دهیم
- اگر تصمیم بگیریم نیروهای نظامی خود را به جنگ در کشورهای خارجی ملزم نماییم باید اهداف نظامی و سیاسی را به روشنی مشخص و تعریف کرده و شیوه رسیدن به این اهداف را دقیقاً بدانیم
- در صورت لزوم رابطه میان اهداف آمریکا و نیروهایی که به این امر اختصاص می‌یابند (اندازه، ساختار و ترکیب آنها به طور پیوسته و مجدد مورد ارزیابی و تطبیق قرار بگیرد).
- از حمایت ملت آمریکا برخوردار باشیم
- درگیر ساختن نیروهای آمریکا در جنگ باید آخرین راه‌حل باشد.

(Sarkisian 8 Gonnor of eit ، ۱۳۵).

(۱) صحنه‌های عملیات آمریکا در جهان

(الف) صحنه‌های عملیاتی اروپا و افریقا^۱

فرماندهی اروپایی ارتش آمریکا مسئول افزایش امنیت فراتلانتیکی از طریق حمایت از ناتو، ایجاد امنیت منطقه‌ای، و پیشبرد منافع آمریکا در اروپا و افریقا است. برای انجام این مأموریت، فرماندهی یاد شده مجموعه‌ای از فعالیتها را با متحدان آمریکا در ناتو، کشورهای شریک و دیگر ملت‌های دوست در حوزه‌ی مسئولیت خود به عمل آورده است. نقشه شماره (۷) صحنه‌ی عملیاتی آمریکا در سطح جهان بعد از فروپاشی شوروی را نشان می‌دهد. قلمرو مسئولیت این فرماندهی شامل ۸۹ کشور است؛ یعنی از دماغه نروژ تا دماغه امید نیک را شامل می‌شود. فرماندهی صحنه‌ی عملیاتی اروپا، شامل (۱) نیروی زمینی اروپایی آمریکا، ۲- نیروی دریایی اروپایی آمریکا، ۳- نیروی هوایی اروپایی آمریکا، ۴- فرماندهی عملیات ویژه در اروپا، ۵- تفنگداران دریایی اروپا) می‌باشد و همچنین فرماندهی عالی متحدان اروپایی ناتو را بر عهده دارد و نقشی اساسی را در عملیات ناتو علیه دولت یوگسلاوی در جریان کوزوو (سال ۱۹۹۹) را به عهده داشت. (<http://www.fas.org.irpdoddirdodip-3-27-pdf>)

(ب) صحنه‌های عملیاتی پاسیفیک^۲

قلمرو مسئولیت فرماندهی صحنه‌ی عملیات پاسیفیک از سواحل غربی سرزمین آمریکا تا سواحل شرقی افریقا و از قطب شمال تا قطب جنوب، شامل آلاسکا و هاوایی است. از لحاظ جغرافیایی، فرماندهی صحنه‌ی عملیات پاسیفیک بزرگ‌ترین فرماندهی صحنه‌ی عملیات آمریکا است. مناطق تحت پوشش این فرماندهی حدود ۵۰٪ از سطح کره زمین را می‌پوشاند.

1 - AFRCOM- EUCOM

2 - PACOM

حدود ۳۰۰ هزار نیروی نظامی تحت پوشش این فرماندهی هستند. نیروی زمینی پاسیفیک آمریکا، ناوگان پاسیفیک، نیروهای تفنگداران دریایی پاسیفیک و نیروی هوایی پاسیفیک آمریکا، از بخشهای تحت فرماندهی این صحنه می‌باشند (همان، ۲۷، ۳)

(ج) صحنه‌های عملیات جنوب^۱

قلمرو این فرماندهی شامل ۳۲ کشور می‌باشد که از شمال تا جنوب و از سواحل جنوبی آمریکا تا مکزیک (آمریکای مرکزی و جنوبی) در بر می‌گیرد. ستاد این فرماندهی در میامی فلوریدا قرار دارد و شامل ارتش جنوبی، ناوگان آتلانتیک، نیروی هوایی جنوب و تفنگداران دریایی جنوب است. اقدامهای این فرماندهی صحنه عمدتاً در کشورهای گرانادا، دومینیک، نیکاراگوئه، پاناما، هائیتی، عملیات حفظ صلح در مرزهای پرو، اکوادور، هندوراس والسالوادور بوده است. (//http://www.ghadeer.org/htmsiyasi/joghrfy/joghrfi/joghr 002, htm)

(د) صحنه‌های عملیات شمالی^۲

این فرماندهی مسئولیت دفاع از سرزمین اصلی آمریکا را به عهده خواهد داشت و نیز به عنوان مسئول فرماندهی دفاع فضایی آمریکای شمالی عمل می‌کند. قلمرو مسئولیت فرماندهی شمالی، شمال آمریکا، کانادا، آلاسکا، مکزیک، بخشهایی از منطقه ی کرایب و آبهای ساحلی در اقیانوس اطلس و آرام است. این فرماندهی مسئول دفاع از سرزمین آمریکا از زمین، فضا و دریاست، همچنین، نیروهایی را که در داخل آمریکا در حمایت از مقامات غیر نظامی، چه در مقابل حمله و چه در شرایط اضطراری طبیعی عمل می‌کنند، فرماندهی خواهد کرد.. (Security. Org. Us Army. Unified Commands www.Global)

1 - SOUTCOM

2 - NORTHCOM

(ه) صحنه‌های عملیات مرکزی^۱

فرماندهی مرکزی ارتش آمریکا مأموریت و اهداف خود را از طریق ستاد مشترک خود در مک مدیل فلوریدا و بخشهای مختلف از سرویس‌های (نیروهای زمینی، هوایی، دریایی و تفنگداران دریایی) انجام می‌دهد. این فرماندهی با نیروهای مختلف خود، حضور پیش‌تاز و دائمی در منطقه خاورمیانه دارد. فرماندهی مرکزی مسئول طراحی و هدایت فعالیتهای نظامی در منطقه‌ای متشکل از ۲۵ کشور خاورمیانه (از مصر تا پاکستان و از قرقستان تا کنیا) است. در سال ۱۹۹۹ میلادی منطقه‌ی آسیای مرکزی هم در قلمرو مسئولیت این نیرو قرار گرفت که این منطقه بیشتر مسلمان نشین هستند. (<http://www.uni.graz.at/yvonne.schmidt>)

شکل‌گیری این فرماندهی به حوادث اواخر دهه ۱۹۷۰ میلادی به ویژه پیروزی انقلاب اسلامی در ایران و تهاجم اتحاد شوروی به افغانستان بر می‌شود. این فرماندهی شامل پنج بخش است: نیروی زمینی، نیروی دریایی، نیروی تفنگدار دریایی، نیروی عملیات ویژه، و نیروی هوایی، هدف اصلی از تشکیل این فرماندهی چنین بیان شده است:

- حمایت از منافع آمریکا در منطقه؛
- تضمین دسترسی به نفت؛
- کمک به امنیت دوستان و متحدان آمریکا؛
- بازداشتن تلاش‌های خصمانه دولتهای منطقه برای دستیابی به اهداف ژئوپلیتیک منطقه‌ای با تهدید یا استفاده از زور برای این منظور، نیروهای مستقر در منطقه از طریق آموزش مشترک، تماس‌های ارتش با ارتش، فرصت‌های آموزشی و مشاوره‌ای امنیتی به آمادگی ارتشهای منطقه کمک و همچنین با انجام رزمایشهای مشترک با کشورهای منطقه به توسعه عملیات مشترک اقدام کرده‌اند. مهم‌ترین اقدامهای این فرماندهی عبارتند از: اشغال کشورهای افغانستان و عراق و حضور-

1 - CENTCOM

فیزیکی در منطقه خلیج فارس به منظور کنترل و حمایت از کشورهای دوست امریکا می باشد.

ز) بررسی اجمالی صحنه‌های عملیاتی ایران و عراق در طول جنگ عراق علیه ایران با توجه به مطالعات کتابخانه‌ای و مصاحبه‌ای که با ۷۹ نفر از فرماندهان (ارتش و سپاه) هشت سال دفاع مقدس مبنی بر انتخاب صحنه‌های عملیات به عمل آمد و با توجه به جدید بودن بحث یادشده و دیدگاه‌های متفاوت ولیکن بسیار ارزنده‌ای که وجود دارد، در این تحقیق سعی بر این است که ابتدا دیدگاه‌های فرماندهان را گردآوری نموده و با توجه به بحرانهای داخلی و شروع جنگ از سوی رژیم بعث عراق، صحنه‌های عملیاتی به نوعی به نیروهای مسلح جمهوری اسلامی ایران تحمیل شد و نهایت با توجه به شرایط محیطی و جغرافیایی و عرض و عمق مناطق و همچنین معابر و محورهای وصولی و سمت هجوم دشمن در مناطق مختلف و تحمیل اراده خود به جمهوری اسلامی ایران صحنه‌ی جنگ ایران و عراق و صحنه‌های عملیاتی هر دو کشور در دو منطقه خشکی و دریایی طبق نقشه شماره (۸) انتخاب شد.

(۱) صحنه‌های عملیاتی عراق در حمله به کشور ایران^۱

پس از گسترش نیروهای مسلح عراق در مرزهای جمهوری اسلامی ایران در سه صحنه‌ی عملیات زمینی، هوایی و دریایی حملات سراسری خود را به سرزمین جمهوری اسلامی ایران آغاز نمود. که به طور مختصر هر صحنه تشریح می شود.

(الف) صحنه‌های عملیات منطقه خشکی (زمینی)

بر اساس دیدگاه و نظریات فرماندهان و مسئولان جنگ عراق علیه ایران صحنه‌های عملیات

۱ - مطالب یادشده بخشی از نتایج مصاحبه با فرماندهان ارشد و نخبگان ارتش و سپاه می باشد که توسط محقق تلخیص شده است.

زمینی عراق در سه صحنه‌ی عملیات جنوب شرق، شرق و شمال شرق به شرح زیر می‌باشد:

- صحنه‌ی عملیاتی جنوب و جنوب شرق: در این منطقه عراق با سپاه سوم، هجوم سراسری خود را به منظور تصرف شهرهای مهم آبادان، اهواز، سوسنگرد، اندیمشک، موسیان و دهلران آغاز نمود و با توجه به موقعیت جغرافیایی و عوارض طبیعی و مصنوعی و معابر وصولی موجود در منطقه و استعداد به کار گرفته شده در منطقه فوق، اقدام به ایجاد یک صحنه‌ی عملیاتی در جنوب کشور خود نمود. این صحنه از دهانه فاو شروع شده و تا منطقه علی غربی ادامه دارد در این راستا منطقه‌ای نبرد خودرانیز در مناطق مرزی ایران، و ناحیه مواصلاتی (منطقه پشتیبانی) سپاه سوم را در شهرهای مرزی خود قرار داده بنابراین این صحنه از نظر ویژگیهای طبیعی، انسانی و جغرافیایی نظامی متنوع و از نظر موقعیت بسیار حساس برای کشور عراق محسوب می‌شود. جدول شماره (۱) مناطق نواحی رزم و نواحی مواصلات صحنه‌های عملیاتی عراق علیه ایران را نشان می‌دهد:
- صحنه‌ی عملیاتی منطقه میانی: عراق در این صحنه با سپاه دوم حمله خود را به منظور تصرف شهرهای مهران، صالح آباد و ایلام (مرکز استان) و همچنین شهرهای سومار، نفت شهر، گیلان غرب، قصر شیرین و سر پل ذهاب و منطقه عمومی باویسی و ازگله آغاز نمود و موفق شد تعدادی از شهرهای یادشده را تصرف و اشغال در آورد. و با این اقدام آفندی یک صحنه‌ی عملیاتی با عنوان صحنه میانی یا شرق را به وجود آورد. این صحنه به دلیل نزدیکی به پایتخت عراق (بغداد) نیز یکی از صحنه‌های عملیاتی مهم برای این کشور محسوب می‌شود.
- صحنه‌ی عملیاتی شمال شرق: در صحنه شمال شرقی عراق به دلیل وجود ارتفاعات پیچیده و سخت و وجود ضدانقلابیون مورد حمایت او اقدام به تک گسترده‌ای در این صحنه مانند جنوب و منطقه میانی نداشته، و فقط در منطقه عمومی مریوان اقدام به تک محدود نمود و در این راستا توانست صحنه‌ی عملیات سوم (صحنه‌ی عملیات شمال شرقی) خود را تشکیل دهد. میزان حساسیت این صحنه مانند دو صحنه دیگر نیست و هدف او حمایت و پشتیبانی از نیروهای ضد انقلاب ایران و زمین گیر نمودن نیروهای

مسلح جمهوری اسلامی ایران در این صحنه می‌باشد.

(ب) صحنه‌ی عملیات دریایی

ارتش عراق به منظور محاصره دریایی ایران و حفظ حراست از آبراه خور عبدالله و سکوهای البکر و العمیه یک صحنه دریایی در منطقه شمال خلیج فارس تشکیل داد که در این راستا با تمام توان، نیروی دریایی خود وارد عمل دهنمود، اما در دریا موفقیت چندانی را نتوانست کسب نماید. محدوده این صحنه از دهانه فاو، منطقه عمومی خور عبدا... تا انتهای سکوهای البکر و العمیه و مرزهای کویت ادامه داشت.. در جدول شماره (۱) مناطق و نواحی رزم و نواحی مواصلاتی صحنه‌های عملیاتی عراق علیه ایران آورده شده است.

جدول شماره ۱ - جدول نواحی منطقه رزم و نواحی مواصلاتی صحنه‌های عملیاتی عراق علیه ایران

ردیف	نوع صحنه	نام صحنه‌ی عملیات	ناحیه مواصلات	نواحی رزم
۱	صحنه‌های عملیات خشکی	صحنه‌ی عملیات جنوب و جنوب شرق	بصره، العماره، القرنه، کوت و سماوه	فاو، شلمچه، تنومه، نشوه، طلائی، فکه، چم هندی، ابوغریب و موسیان
		صحنه‌ی عملیات منطقه میانی	شهرهای مندلی، یعقوبه، عزیزیه	شهرهای بدره، زرباتی، مهران، صالح آباد، خانقین، سومار، نفت شهر، گیلان غرب، قصر شیرین، سر پل ذهاب و منطقه عمومی باویسی و ازگله
		صحنه‌ی عملیاتی شمال شرق	رواندوز، دوکان، سلیمانیه، دربندیجان	منطقه عمومی مریوان، پنجوین، ماوت قلعه دیزه، سردشت، تمرچین
۲	صحنه‌ی عملیات دریایی	صحنه‌های عملیاتی شمال خلیج فارس	اروند رود، آبراه خور عبدالله و مناطق ساحلی کشور کویت	خورعبداله، سکوهای البکر و العمیه و شمال خلیج فارس

ج) صحنه‌ی عملیات هوایی

کشور عراق با دراختیار داشتن هواپیماها و موشک‌های مدرن و دوربرد قسمت اعظم کشور جمهوری اسلامی ایران را اعم از زمینی و دریایی را جزو صحنه‌ی عملیاتی هوایی خود در اختیار داشت. این کشور در ابتدای جنگ قصد داشت برتری هوایی خود را در صحنه کشور ایران ایجاد و توسعه نماید، که با بمباران وسیعی از مناطق مختلف کشور مانند: تهران، تبریز، اصفهان، اهواز و... اقدام نمود که با عکس‌العمل به موقع نیروی هوایی ارتش جمهوری اسلامی مواجه شد که حدوداً ۱۴۰ فروند هواپیما از پایگاه‌های مختلف کشور به هوا برخاست و مراکز نظامی مختلف عراق را بمباران نمودند. اما در طول جنگ با توجه به حمایت‌های بیش از اندازه کشورهای غربی و شرقی و عربی از عراق و در اختیار قرار دادن امکانات و تجهیزات زیادی اعم از هوایی و موشکی از سوی این کشورها و تحریم ایران توانستند برتری هوایی را به نفع ارتش عراق رقم زنند و از این زمان به بعد حملات هوایی ارتش عراق به کشور ایران در مناطق خشکی و دریایی توسعه یافت و عمق صحنه‌ی عملیات هوایی او نیز گسترش یافت. و تقریباً می‌توان اذعان نمود که صحنه‌ی عملیات هوایی را در کشور ایران تا جایی که هواپیماهای دشمن قدرت مانور و برد داشتند مانند تهران، شیراز، اصفهان، تبریز، اهواز، کرمانشاه، همدان و دریای خلیج فارس تا استان هرمزگان را نام برد. نقشه شماره (۸) صحنه‌های عملیات زمینی و دریایی ایران و عراق را نشان می‌دهد.

۲- صحنه‌های عملیاتی جمهوری اسلامی ایران در هشت سال دفاع مقدس

پس از حملات سراسری ارتش بعث عراق به مرزهای جمهوری اسلامی در صحنه‌های مختلف و اشغال قسمت اعظمی از مناطق مرزی غربی ایران نیروهای مسلح (ارتش، سپاه و ژاندارمری) برای مقابله با هجوم سراسری او اقدام به مقابله و دفاع پرداختند و به طور طبیعی هر کجا که یگان‌هایی از ارتش عراق کشور ایران را مورد تهاجم قرار داده بود نیروهای خودی سعی نمودند در مقابل او دفاع نمایند. بنابراین صحنه‌های عملیات جمهوری اسلامی ایران متناسب با اوضاع جغرافیایی هر منطقه و مناطقی که لشکرها و تیپ‌های دشمن اقدام به تک نمودند انتخاب شد.

با توجه به مصاحبه‌هایی که با اکثر فرماندهان ارتش و سپاه انجام شده است بیشتر صحنه‌های عملیاتی را به سه صحنه خشکی و یک صحنه عملیات دریایی تقسیم نموده‌اند و در ضمن بعضی از افراد که تعداد آنها بسیار اندک می‌باشد صحنه عملیات خشکی را به چهار صحنه و صحنه دریایی را نیز به دو صحنه عملیاتی تقسیم‌بندی نموده‌اند. اما نظر اکثر قریب به اتفاق روی سه صحنه خشکی و یک صحنه دریایی نظر مثبت داشته‌اند. که صحنه‌های یادشده نیز در همین راستا توضیح داده خواهد شد.

لازم به یادآوری است که صحنه‌های عملیاتی بر اساس اصول و مبانی عملیاتی و وضعیت جغرافیایی و محیطی همیشه خودرا به نوعی به انسان تحمیل می‌کند که ایجاد صحنه‌های یادشده نیز از این قاعده مستثنی نمی‌باشد. (سلامی، ۱۳۸۵، ۲۸)

(الف) صحنه‌های عملیات منطقه خشکی (زمینی)

- صحنه عملیات جنوب و جنوب غرب: صحنه عملیات جنوب، شامل استان خوزستان و قسمت محدودی از استان ایلام است که از دهانه اروندرکنار تا منطقه عمومی دهلران را شامل می‌شود. صحنه عملیات جنوب بدلیل ذخایر عظیم نفت، گاز، آب فراوان و دسترسی به دریای خلیج فارس و گویش بعضی از مردم عرب زبان در منطقه و زمین باز و دشتی بودن که دارای دید و تیر بسیار عالی بوده و یکی از مهمترین مناطق کشور جمهوری اسلامی ایران محسوب می‌شود. از این رو عراق احساس می‌نمود که اگر این منطقه را اشغال نماید می‌تواند جمهوری اسلامی را تحت فشار قرار داده و در نهایت خواسته‌های خود را به او تحمیل نماید. بنابراین از این منظر منطقه جنوب یکی از صحنه‌های عملیاتی بسیار حیاتی و مهم برای جمهوری اسلامی ایران و عراق محسوب می‌شد.
- صحنه عملیات منطقه میانی (غرب): صحنه عملیات غرب از منطقه عمومی شمال دهلران شروع و تا منطقه عمومی باویسی و ازگله ایران ادامه می‌یابد. این صحنه بدلیل نزدیکی به بغداد (پایتخت عراق) و از طرفی به دلیل واسط بودن بین

صحنه‌ی عملیاتی شمال غرب و جنوب برای هر دو کشور بسیار مهم و حیاتی می‌باشد. این صحنه از نظر جغرافیای طبیعی دارای زمینهای نیمه کوهستانی و ذوعارضه و از نظر آب و هوا، منطقه‌ای گرم و نیمه خشک می‌باشد و از نظر اجرای عملیات در تابستانها نیروها را با مشکلاتی مواجه می‌نماید.

- صحنه‌ی عملیاتی شمال غرب: صحنه‌ی عملیاتی شمال غرب از منطقه عمومی ازگله و پاوه شروع شده تا نقطه تلاقی مرز مشترک سه کشور ایران، ترکیه و عراق ادامه دارد که دو استان کردستان و آذربایجان غربی را شامل می‌شود. شاید بتوان گفت این صحنه بلافاصله پس از پیروزی انقلاب اسلامی برای اعمال فشار و تضعیف جمهوری اسلامی به عنوان صحنه‌ی عملیات داخلی در این دو استان به وجود آمد و جمهوری اسلامی و در این صحنه از دو جبهه داخلی و خارجی تهدید می‌شد. لذا این صحنه با توجه به نوع تهدیدها اعم از داخلی و خارجی نیز به نوبه خود یکی از صحنه‌های مهم به شمار می‌رود این صحنه به دلیل کوهستانی بودن منطقه و وجود ضد انقلاب در منطقه کردستان و به منظور تمرکز تلاش اصلی در صحنه جنوب تلاش گسترده‌ای را برای تصرف مناطق و شهرهای این منطقه به عمل نیاورد و سعی نمود بیشترین توان رزم خود را در منطقه جنوب متمرکز نماید.

(ب) صحنه‌ی عملیات دریایی

در صحنه‌ی عملیات دریایی با توجه به قدرت ضعیف نیروی دریایی دشمن (دو ناو تیپ) قدرت دریایی در شمال خلیج فارس در اختیار نیروهای خودی بود. و محدوده صحنه‌ی عملیات دریایی از دهانه فاو در استان خوزستان شروع شده تا استان بوشهر را شامل می‌شود. این صحنه در ابتدا جنگ با توجه به توانمندیهای نیروی دریایی جمهوری اسلامی تا واسط جنگ تقریباً راکد بود و پس از جنگ نفت کشها و اجرای عملیات کربلای ۳ (انهدام سکوها البکر و العمیه) و پشتیبانی نیروهای دریایی کشورهای بیگانه این صحنه به طور چشمگیر فعال شد. لازم به توضیح است در این صحنه‌ی عملیاتیهای مشترک زمینی، دریایی و هوایی مانند؛

عملیات والفجر هشت و عملیات کربلای سه طرحریزی و اجرا شد که به نوبه خود یکی از عملیاتهای بی نظیر در عصر حاضر می‌باشد. جدول شماره (۲) جدول نواحی (منطقه) رزم و نواحی مواصلاتی صحنه‌های عملیاتی کشور جمهوری اسلامی ایران در مقابله با عراق را نشان می‌دهد:

جدول شماره ۲ - جدول نواحی (منطقه) رزم و نواحی مواصلاتی صحنه‌های عملیاتی جمهوری اسلامی ایران در مقابله با عراق

ردیف	نوع صحنه	نام صحنه‌ی عملیات	ناحیه مواصلات	نواحی (منطقه) رزم
۱	صحنه‌ی عملیات خشکی	صحنه‌ی عملیات جنوب و جنوب غرب	اهواز، شوشتر، دزفول، اندیمشک	مناطق مرزی، شهرهای دهلران، بستان، کوشک، طلائیه، شلمچه، شهر خرمشهر و جزیره آبادان
		صحنه‌ی عملیات منطقه میانی (غرب)	شهرهای ایلام، صالح آباد، کرد، جوانرود و پاوه	منطقه عمومی باووسی، قصر شیرین، سرپل ذهاب، منطقه عمومی گیلان غرب، سومار، چنگلوله، مهران
		صحنه‌ی عملیات شمال غرب	ارومیه، سنندج، مهاباد، نقده و شهرهای مرزی دو استان و کردستان و آذربایجان غربی	شهرهای نوسود، مناطق مرزی، استان کردستان و قسمتی از آذربایجان غربی، پیرانشهر، اشنویه
۲	صحنه‌ی عملیات دریایی	صحنه‌های عملیات شمال خلیج فارس	استانهای بوشهر و خوزستان	رودخانه اروند رود، خور عبدالله، منطقه عمومی شمال خلیج فارس

(ج) صحنه‌ی عملیات هوایی

با توجه به گستردگی صحنه‌ی عملیات هوایی نمی‌توان تنها از بعد جغرافیایی به صحنه یادشده توجه نمود، زیرا عوامل دیگری همچون برد سلاحهای منحنی زن (موشکهای دوربرد) و هواپیماها در انتخاب عرض و عمق صحنه‌ی عملیات هوایی نقش بسزایی دارند. صحنه‌ی عملیات هوایی کشور ایران با توجه به برد هواپیماهای خودی در ابتدای جنگ برتری مطلق هوایی با جمهوری اسلامی ایران بود و تقریباً تمام فضای کشور عراق را در بر می‌گرفت اما به

مرور زمان و با توجه به تحریم‌های سیاسی و اقتصادی و تقویت نیروهای مسلح عراق محدود به مناطق مرزی کشور عراق می‌شد.

جمع‌بندی و نتیجه‌گیری

در هر جنگی هر فرمانده‌ای در سطوح مختلف اعم از خودی و دشمن سعی می‌نماید، بهترین صحنه را برای اجرای عملیات آفندی و پدافندی متناسب با توانمندیهای خود، محیط جغرافیایی و همچنین آخرین وضعیت دشمن انتخاب نماید. در این راستا، با توجه به مطالعه جنگ‌های گذشته در می‌یابیم که صحنه‌های عملیات در همه جنگ‌ها یکسان نیست بلکه متناسب با شرایط و وضعیت‌های مختلف متغیر بوده و در آینده نیز متغیر خواهد بود. در دوران جنگ‌های نسل اول صحنه‌های عملیاتی منحصر به جنگ افزارهای سبک، و تاکتیک‌ها متکی به نفرات پیاده بود به همین دلیل صحنه‌های عملیات نسبت به امروزه بسیار محدود طرح‌ریزی و انتخاب می‌شد. مثلاً در جنگ‌های ناپلئون با کشورهای همسایه خود به ویژه در حمله به آلمان به دلیل محیط جغرافیایی و استعداد رزمی محدود صحنه‌ی عملیات نیز محدود انتخاب می‌شد و سپس با پیشرفت سلاح و تجهیزات، فناوری به مرور زمان صحنه‌ی عملیات جنگ‌ها گسترش یافته و به تبعه آن صحنه‌های عملیات نیز توسعه یافت به طوری که در جنگ جهانی دوم صحنه‌های عملیات با استفاده از عوامل مؤثر جدیدتر و تعداد بیشتر متغیرها از وسعت بیشتری برخوردار گردید، در این جنگ بعضاً مشاهده می‌شود که یک یا چند کشور به عنوان یک صحنه‌ی عملیاتی انتخاب می‌شود. همچنین در دوران جنگ سرد که کل کره زمین به دو صحنه‌ی جنگ بین شوروی سابق و آمریکا تقسیم شده بود، صحنه‌های عملیاتی مختلفی در مناطق مختلف جهان به وجود آمده بود مثلاً در صحنه‌ی جنگ آمریکا که عمدتاً در حوزه اختیارات ناتو بود کشورهای اروپای غربی به عنوان یک صحنه‌ی عملیاتی محسوب می‌شدند. پس از فرو پاشی شوروی در سال ۱۹۹۰ میلادی و به قدرت رسیدن آمریکا به عنوان تنها ابر قدرت جهان و توسعه قدرت رزمی این کشور در کل جهان، صحنه‌های عملیاتی نیز توسعه یافته و مناطق اقیانوس اطلس، اقیانوس آرام، اروپا، افریقا و خاورمیانه را در بر گرفت، که فقط در صحنه‌ی

عملیاتی خاورمیانه، یک صحنه‌ی عملیاتی حساس متشکل از چندین کشور را شامل می‌شود. و مرکز فرماندهی آن تحت عنوان فرماندهی مرکزی سنتکام در کشورهای قطر و بحرین مستقر می‌باشد. که این فرماندهی قسمت اعظمی از نیروهای مسلح آمریکا و سایر کشورهای عضو پیمان ناتو در عراق، افغانستان و کشورهای حوزه خلیج فارس را در اختیار دارد. بنابراین آمریکا در این دوره و با توجه به اتمام دوره جنگ سرد و پایان دوران رقابت تسلیحاتی در ساختاروسازمان، تاکتیک و تجهیزات و وجود تهدیدهای جدید و بعضاً ضعیف اما با رویکردهای مختلف اقدام به تغییر و تحول بنیادی در ساختاروسازمان خود نمود.

در جنگ عراق علیه ایران صحنه‌های عملیات مختلف اعم از زمین، هوا و دریا مانند سایر جنگ‌ها طرح‌ریزی و اجرا شد و در این راستا با توجه به شروع جنگ از سوی عراق و حمله سراسری او از سه صحنه‌ی عملیات زمینی (جنوب شرق و شرق و شمال شرق) و یک صحنه عملیات دریائی (شمال خلیج فارس) خود به سمت ایران صحنه‌های عملیات را به نیروهای مسلح جمهوری اسلامی ایران تحمیل نمود و نیروهای خودی اقدام به دفاع در مقابل همان صحنه‌ها نموده و اجرای عملیاتهای متعدد و متنوعی در قالب عملیاتهای آفندی و پدافندی در زمانها و مکانهای مختلف که منجر به بیرون راندن متجاوز و تنبیه او شد. و با توجه به مؤلفه‌ها و عوامل مؤثری که در انتخاب صحنه‌های عملیات نقش داشته‌اند می‌توان ادعان نمود که در یک صحنه‌ی عملیات به طور همزمان عملیاتهای آفندی و پدافند طرح ریزی و اجراء گردید به عنوان مثال در صحنه‌ی عملیات جنوب همزمان با اجرای عملیات فتح المبین و یا بیت المقدس در سایر مناطق عملیات پدافندی طرح ریزی و اجراء گردیده است. لازم به یاد آوری است در این تحقیق، محقق با مطالعه میدانی و استفاده از اسناد و مدارک معتبر و مصاحبه با ۷۹ نفر از فرماندهان ارشد ارتش و سپاه، تقریباً همه نسبت به این موضوع ادعان داشته‌اند، عملیاتهایی که در صحنه‌های مختلف انجام گرفته هر کدام در یک منطقه عملیاتی که همان (ناحیه رزم) می‌باشد انجام شده است. در جنگ اسرائیل با حزب‌الله لبنان صحنه‌های عملیاتی به وسیله این دو کشور طوری طرح‌ریزی و اجرا می‌شد که تقریباً منحصر به فرد و از شیوه و روشهایی در انتخاب این صحنه‌ها استفاده می‌گردد، که از نظر عمق و عرض هیچ گونه

شبهاتی به سایر جنگها را ندارند. در این جنگ صحنه‌های عملیاتی اسرائیل طوری طحریزی شد که منحصر به جغرافیای نظامی با توانمندیهای نیروهای نظامی حزب الله لبنان نیست؛ بلکه صحنه‌ی عملیاتی او شامل همه مناطق شیعه نشین لبنان می‌باشد که در مناطق مختلف کشور پراکنده هستند و فقط با یک قومیت و مذهب وارد جنگ شد و صحنه‌ی عملیات زمینی او نیز در یک منطقه بسیار محدود تحت عنوان جنوب لبنان شکل گرفت. از طرفی نیروهای حزب الله لبنان از عوامل مؤثر و خاصی پیروی می‌نماید که در انتخاب صحنه‌های عملیاتی آنها مؤثر می‌باشد اما آن صحنه‌ها خطوط حد مشخصی نداشته و هر جا که نیروی زمینی ارتش اسرائیل حضور دارند، این نیروها برای مقابله در همان مناطق حضور یافته و درگیر نبرد می‌گردند پس در این جنگ اثبات شد که انتخاب صحنه‌های عملیات از یک عوامل ثابت و مشخص تبعیت و پیروی نمی‌نماید و صحنه‌های یادشده نیز از نظر وسعت بسیار متنوع و متغیر می‌باشد و با توجه به مباحث یادشده می‌توان نتیجه گرفت که در انتخاب صحنه‌های عملیات که با تغییر چند عنصر و عوامل مؤثر تأثیر گذار در زمان و مکانهای مشخص و مختلف، صحنه‌های عملیات طوری انتخاب نمود که متناسب با عوامل جغرافیایی، عوامل نظامی، اجتماعی، فرهنگی و سیاسی متنوع بوده و یکسان و ثابت نیست چون این تغییر و تحولات جاری و دائم می‌باشد، بنابراین صحنه‌های عملیات نیز متأثر از عوامل یادشده انتخاب می‌شود و عوامل یادشده از صحنه‌های عملیات متأثر می‌شود و لذا یک حالت تعامل با یکدیگر خواهند داشت.

پیشنهادات

محقق در این مقاله تلاش نمود، برای دستیابی به صحنه‌های عملیات در جنگهای گذشته و هشت سال دفاع مقدس لذا بر اساس نتایج بدست آمده پیشنهادات زیر ارائه می‌شود تا انشا... آیندگان بتوانند از این پژوهش بیشتر و بهتر استفاده نمایند.

۱ - باتوجه به نتایج بدست آمده با اهمیت ترین عوامل موفقیت نیروهای مسلح جمهوری اسلامی، مراکز آموزش عالی، به ویژه دانشگاه عالی دفاع ملی و دانشکده‌های فرماندهی و ستاد می‌باشد که می‌توانند نقش اساسی در انتقال فرهنگ

دفاع مقدس و مطالب علمی دفاعی را به نسلهای آینده منتقل نمایند از این رو به مراکز علمی یادشده پیشنهاد می شود که درخصوص صحنه های عملیات در هشت سال دفاع مقدس و جنگهای گذشته این مطالعه مبنایی برای توسعه ادبیات مربوط به صحنه ی عملیات قرارگیرد.

۲- در خصوص جنگ عراق علیه ایران تاکنون کتابهای زیادی نوشته شده که بیشتر جنبه عامیانه و عمومی دارد اما درخصوص مسائل تخصصی جنگ کمتر قلم فرسایی شده است اما جا دارد که پایان نامه ها و رساله های دانشگاهی در مقاطع کارشناسی ارشد و دکتری درخصوص موضوع یادشده انتخاب و مطالعه بیشتری انجام شود.

۳- باتوجه به بررسی مدارک و منابع متعدد و مصاحبه با ۷۹ نفر از فرماندهان ارشد، کارشناسان، نخبگان و اعضای هیأت علمی ارتش و سپاه بنابراین انتخاب صحنه های عملیات در جنگهای گذشته مطالعه و تحقیقات بیشتری انجام گردد.

منابع

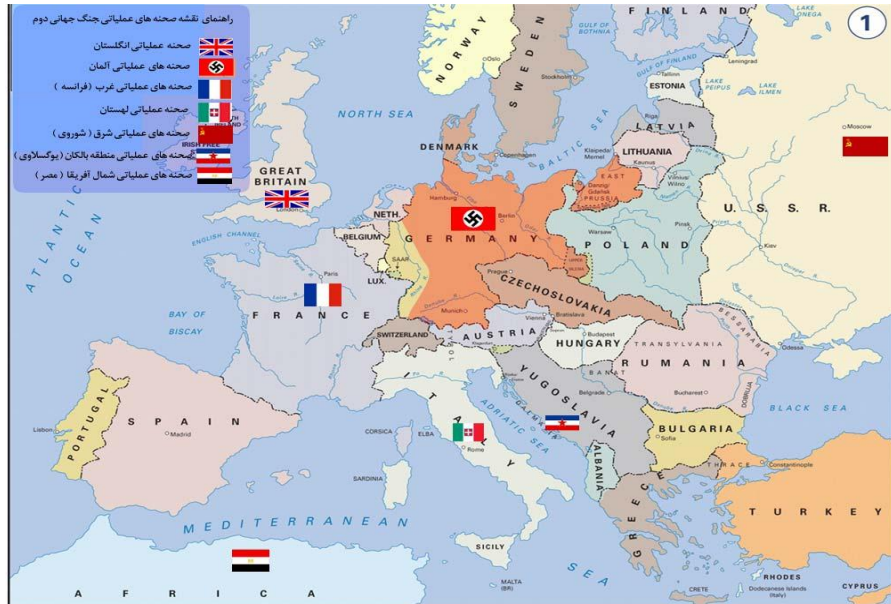
الف) فارسی

- ۱ - آقایی و علی بابایی، فرهنگ و علوم سیاسی، تهران، نشر ویس، ۱۳۶۶.
- ۲ - آئین نامه عملیات ارتش آمریکا (نیروی قاطع) ۱۹۹۵-۷-۱۰۰-FM.
- ۳ - آرامش، حسین، تحلیلی بر جنگ ۳۳ روزه (مقاله منتشر نشده)، نقسا، تهران، ۱۳۸۶.
- ۴ - جمالی، رستمی، علی اصغر، محمود، تاریخ نظامی جهان و هنر جنگ، دانشگاه افسری امام علی (ع)، انتشارات وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، تهران، ۱۳۸۱.
- ۵ - چیدری، محسن، مصاحبه در خصوص جنگ ۳۳ روزه، نقسا، آذر، ۱۳۸۷.
- ۶ - حسینی، پیری، علاماتی، قاسم، هادی، جنگ خلیج فارس، دانشگاه جامع امام حسین (ع) ۱۳۸۳.
- ۷ - خیر اندیش حسین، مصاحبه در خصوص جنگ ۳۳ روزه، نقسا، ۱۳۸۷.
- ۸ - سلامی، حسین، صحنه جنگ و عملیات، دانشکده فرماندهی و ستاد سپاه (دوره عالی جنگ)، تهران، ۱۳۸۵.
- ۹ - عبدالستار، تحلیل جنگ ۳۳ روزه، دانشگاه جامع امام حسین (ع)، مرکز مطالعات دفاعی و امنیتی (سخنرانی منتشر نشده)، تهران، ۲۰۰۷.
- ۱۰ - علمایی، داوود، نیروی قاطع زمینی در عملیات‌های صحنه، دانشکده فرماندهی و ستاد سپاه دوره عالی جنگ، انتشارات عقیلی، چاپ اول، ۱۳۸۲.
- ۱۱ - گروه مؤلفین، فرماندهی و ستاد، دانشکده فرماندهی و ستاد سپاه، انتشارات سپاه، تهران ۱۳۷۳.
- ۱۲ - زبیدانی، کاظم، بررسی جنگ ۳۳ روزه، مقاله منتشر نشده، نقسا، تهران، ۱۳۸۷.
- ۱۳ - محرابی، غلامرضا، تجزیه و تحلیل جنگ ایران و عراق، دانشکده فرماندهی و ستاد سپاه (دوره عالی جنگ)، جزوه درسی ۱۳۸۴.
- ۱۴ - محرابی، غلامرضا، تحلیل جنگ آینده و جنگ‌های معاصر، دانشگاه جامع امام حسین (ع)، دانشکده فرماندهی و ستاد، دوره عالی جنگ، (جزوه درسی منتشر نشده) تهران، ۱۳۸۵.
- ۱۵ - مولوی، تمیزی، اسماعیل، امیر سعید، جنگ آمریکا و عراق در سال ۲۰۰۳ جزوه منتشر نشده، دانشگاه جامع امام حسین (ع)، دافوس سپاه، تهران، ۱۳۸۴.
- ۱۶ - نوذری، فضل اله، دکترین صحنه جنگ، جزوه درسی دانشکده فرماندهی و ستاد سپاه دوره عالی جنگ، تهران، ۱۳۸۴.
- ۱۷ - نظامی، غدیر؛ مصاحبه در خصوص صحنه‌های عملیاتی؛ دانشگاه عالی دفاع ملی تهران؛ ۱۳۸۷.

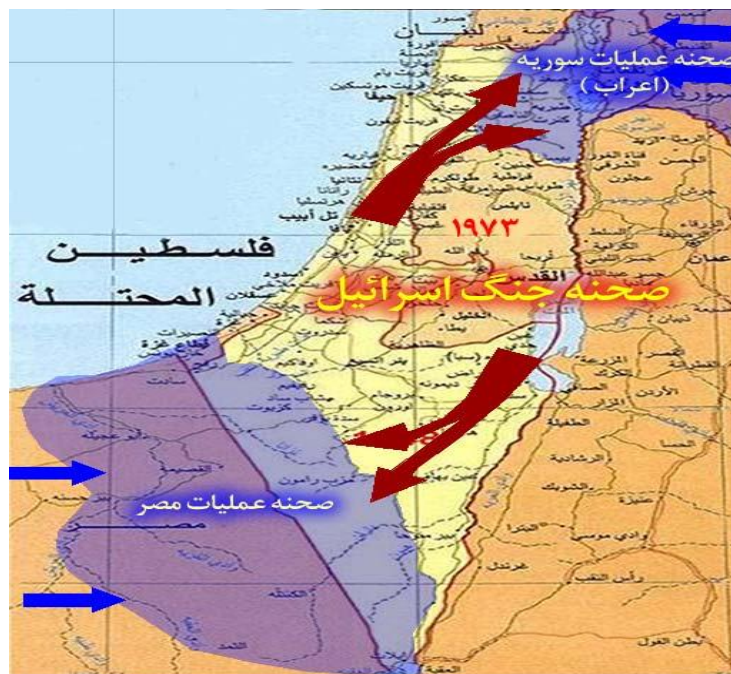
ب) انگلیسی

- 18 - Dr. Allan English Dr. Richard Gimblett and Howard Coombs Human Factors implications and Lessesin Network Enabled Operations 26 August 2006.
- 19 - <http://www.military.ir>.
- 20 - <http://www.uni.graz.at/yvonne.Schmidt>.
- 21 - [www.Global Security, Org.us](http://www.GlobalSecurity.Org.us) Army, Unified Commands.
- 22 - [http:// www.ghadeer.org/SIYASI/jografy/joghr002.htm](http://www.ghadeer.org/SIYASI/jografy/joghr002.htm) <http://www.ndu.edu>.
- 23 - <http://www.Fas.org.irdoddirdodip-3-27-pdf>.
- 24 - Walters. Poole etal.1995.
- 25 - The mach Millan Encyclope dia Cuild Publishing Longon 1989.

ضمانم

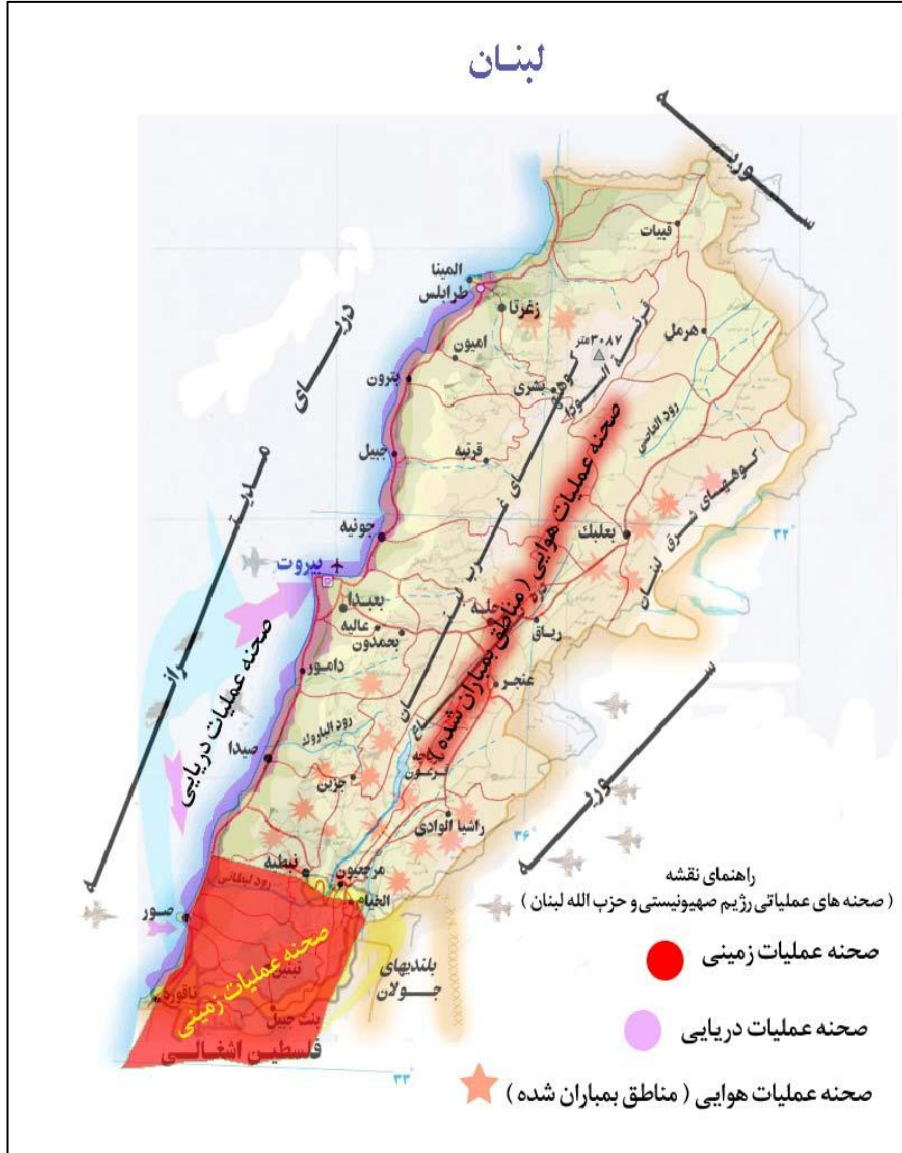
نقشه شماره ۱ - صحنه‌های عملیاتی کشورهای درگیر (متحدین و متفقین) را در جنگ جهانی دوم

نقشه شماره ۲ - صحنه‌های جنگ و صحنه‌های عملیات اعراب و اسرائیل در سال ۱۹۷۳

نقشه شماره ۳ - صحنه‌های عملیاتی آمریکا بعد از جنگ جهانی دوم (دوران جنگ سرد)

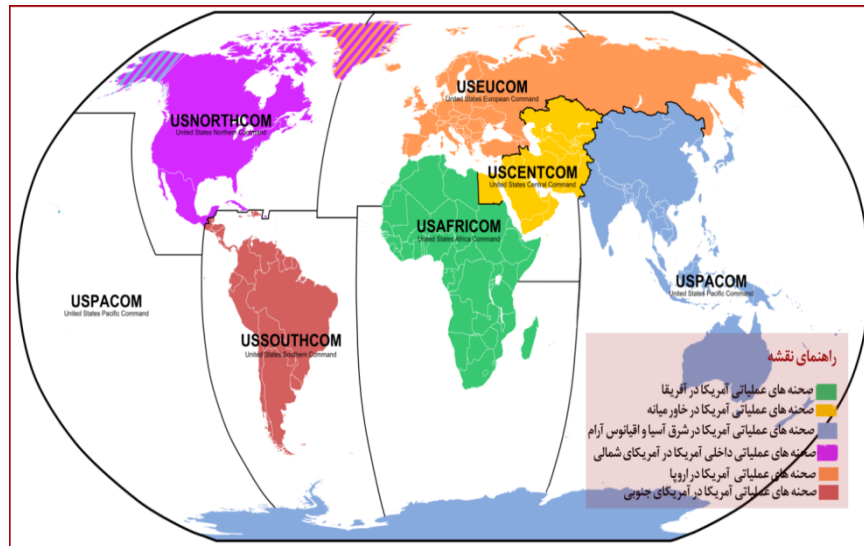
نقشه شماره ۴ - صحنه‌های عملیات رژیم صهیونیستی و حزب الله لبنان در جنگ ۳۳ روزه

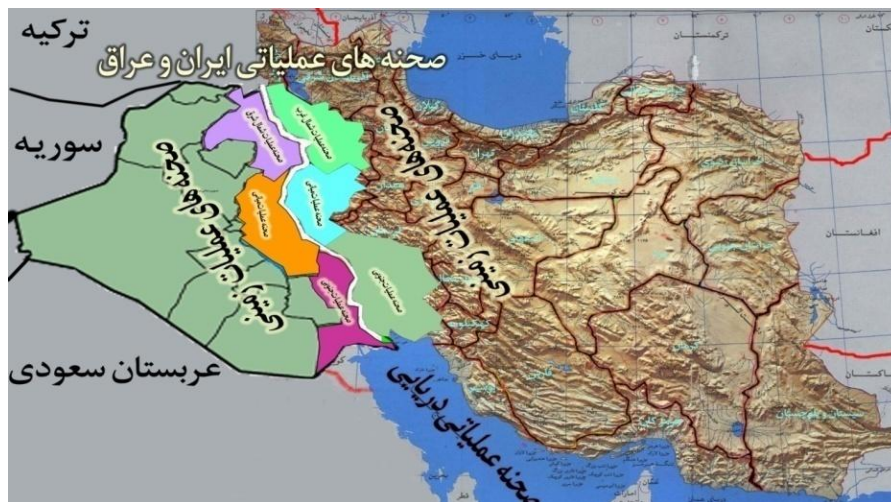
نقشه شماره ۵ - صحنه‌های عملیاتی آمریکا در حمله به عراق در سال ۲۰۰۳

نقشه شماره ۶ - صحنه‌های عملیاتی عراق در مقابله با حمله آمریکا و متحدین

نقشه شماره ۷ - صحنه های عملیاتی آمریکا در سطح جهان بعد از فروپاشی شوروی

نقشه شماره ۸ - صحنه های عملیات زمینی و دریایی ایران و عراق